

Nr 49.

Ankom till riksdagens kansli den 27 april 1915 kl. 4.30 e. m.

Utlåtande, i anledning av riksdagens år 1914 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1913.

(2:a avd.)

Statsutskottet, till vars förberedande behandling ovan nämnda revisionsberättelse jämte de i anledning därav från vederbörende ämbetsverk och myndigheter till Kungl. Maj:t avgivna utlåtanden och förklaringar blivit hänvisad, får, efter tagen kännedom av dessa handlingar och inhämtande av de för ärendenas utredning i övrigt erforderliga upplysningar, underställa riksdagens prövning de av revisorerna gjorda framställningar, som ansetts från utskottets sida påkalla yttrande; kommande utskottet därvid att följa den ordning, som i revisionsberättelsen blivit iakttagen.

Arméförvaltningen.

§ 1.

(Rev. ber. pag. 79 och 80; utl. pag. 623 och 624.)

I berättelsen angående arméförvaltningen hava revisorerna under § 3 erinrat därom, att arméförvaltningens intendentsdepartement, som genom beslut den 31 mars 1913 bland fyra avgivna anbud antagit ett av aktiebolaget J. Petersson & C:o i Örebro avgivet anbud å leverans

av 28,000 par skodon av modifierad norrlandstyp, i sammanhang härmed uppdragit åt intendenten i intendenturkårens reserv S. E. G. Agardh att vara kontrollant och besiktningsman vid tillverkningen av omförmälda parti skodon med rättighet för honom att anställa för besiktningen erforderliga biträden samt med skyldighet ej mindre att förse varje besiktigad och godkänd sko med stämpel än även avgiva rapport till intendentsdepartementet, då leveransen blivit fullgjord; och skulle intendenten Agardh såsom ersättning för ovannämnda uppdrag äga att uppbära ett belopp av 10 öre för varje par skodon, som blivit besiktigat och godkänt, varjämte såsom gottgörelse för de med anledning av uppdragets fullgörande erforderliga resor, företagna av intendenten Agardh eller hans biträden, skulle utbetalas 1 krona 80 öre för varje resa å järnväg, andra klass, fram och åter mellan Örebro och Kumla, samt 1 krona 80 öre för varje resa med skjuts fram och åter mellan Sannahed och Kumla.

Revisorerna hava ifrågasatt, huruvida det icke skulle varit lämpligare att direkt avlöna erforderlig sakkunnig besiktningspersonal, i stället för att, såsom skett, anställa en person med viss ersättning för varje godkänt par skodon och med skyldighet för denne att av honom tillkommande ersättning gottgöra använda biträden.

Arméförvaltningens intendentsdepartement har i ett den 14 januari 1915 avgivet yttrande beträffande detta revisorernas uttalande anfört följande:

»Beträffande ifrågavarande anmärkning får intendentsdepartementet till en början i underdånighet framhålla, att det av revisorerna ifrågasatta förfaringssättet av departementet i allmänhet såsom varande det för kronan förmånligaste tillämpas vid besiktningar av leveranser för departementets räkning och att avvikelser därför göras allenast i undantagsfall, då förhållandena finnas därtill föranleda. Ett dylikt undantagsfall var enligt departementets åsikt här för handen.

Den skyndsamhet, varmed omförmälda skodon på grund av det dåvarande politiska läget måste levereras, nödvändiggjorde nämligen, att desamma utsändes direkt från tillverkningsorten till truppförbanden. Tiden ansågs ej medgiva, att skodonen levererades till arméns centrala huvudförråd, vilka för övrigt till följd av bristande utrymme haft svårigheter att mottaga så stora leveranser. Vid sådant förhållande ansåg intendentsdepartementet lämpligast, att skodonen besiktigades på platsen för tillverkningen, varigenom möjligen inträffande kassationer å bestämmelse-orterna undvekes samt den fördelen för kronan dessutom vanns, att under arbetets fortgång kontroll över själva tillverkningen och därvid använda materialiers beskaffenhet kunde utövas. En dylik fortgående kontroll var i detta fall på grund av leveransens beskaffenhet synnerligen önskvärd. Att intendentsdepartementet i fråga om sättet för besiktningsarvodets utgående valde den av revisorerna nu an-

märkta formen hade sin grund i den bestämda övertygelsen, att, under förutsättning av en under tillverkningen fortgående kontroll av materialier och arbete, hithörande utgifter därigenom skulle bliva för statsverket minst betungande.»

Utskottet, som av den utav arméförvaltningens intendentsdepartement givna förklaringen funnit, att det av revisorerna ifrågasatta förfaringssättet av departementet i allmänhet såsom varande det för kronan förmånligaste använts vid besiktningar av leveranser för departementets räkning, har, under uttalande av sin förväntan, att detta förfaringssätt även för framtiden må tillämpas, velat vad i ärendet förekommit för riksdagen

*Utskottets
yttrande.*

omförmäla.

§ 2.

(Rev. ber. pag. 81 och 82; utl. pag. 625 och 626.)

I berättelsen angående arméförvaltningen hava revisorerna vidare under § 7 anfört följande:

»Vid granskning av de särskilda truppförbandens medelsförvaltning för revisionsåret hava revisorerna funnit, att, medan i ett flertal fall i kontrakten rörande leverans av proviantartiklar föreskrift intagits därom, att levererad skummjolk skulle innehålla minst 0.7 procent fett, vid vissa av truppförbanden ifrågavarande kontrakt saknat bestämmelse härom.

Revisorerna hava vidare fäst uppmärksamheten å den betydande skillnad i pris, svagdricka betingat vid de olika truppförbanden. Priset å sagda vara har nämligen växlat från 3 öre till 6 öre för liter. Denna prisskillnad torde i främsta rummet bero på olika extrakthalt i den levererade varan.

Då det ur flera synpunkter måste anses önskvärt, att likvärdiga proviantartiklar upphandlas vid de olika truppförbanden, ävensom att kvaliteten å dessa varor noggrant angives i leveranskontrakten, hava revisorerna ansett sig böra ifrågasätta, huruvida icke en generell föreskrift, gällande för samtliga truppförband, bör utfärdas, med angivande av lägsta tillåtna fetthalt i skummjolk och motsvarande extrakthalt i svagdricka.»

I sitt ovanberörda yttrande har arméförvaltningens intendentsdepartement beträffande denna fråga genmält följande:

»I den av Eders Kungl. Maj:t den 1 juni 1900 fastställda normalportionsstat å kokföda ingår bland andra proviantartiklar även skummad mjölk. Vid tiden för fastställande av denna normalportionsstat lände beträffande proviantartiklars beskaffenhet medicinalstyrelsens kungörelse av den 16 november 1894 till efterrättelse. I nämnda kungörelse, där skummad mjölk benämnes »mjölk, mager», föreskrives, att dylik mjölk skall innehålla minst 0.7 procent fett. Eders Kungl. Maj:t har sålunda fastslagit, att i gällande normalportionsstat ingående skummad mjölk skall hålla en fetthalt av minst 0.7 procent. Medicinalstyrelsen har visserligen senare, nämligen den 2 november 1911, utfärdat en ny kungörelse angående proviantartiklars beskaffenhet, vari beträffande skummad mjölk — benämnd »mjölk, separerad» och »blandmjölk» — någon minimifetthalt ej föreskrives, men torde därigenom ej någon ändring skett eller kunnat ske beträffande fetthalten hos i normalportionsstaten ingående skummad mjölk.

Normalportionsstaten är emellertid endast en mätare av det värde, portionen får betinga. Truppförbanden behöva sålunda ej utspisa samtliga i normalportionsstaten ingående proviantartiklar, utan kunna, med iakttagande av att portionen kommer att uppfylla de å densamma i gällande fredsförplägnadsreglemente uppställda fordringar beträffande pris och näringsvärde, helt eller delvis utbyta dem mot andra proviantartiklar, allt efter befolkningens inom olika delar i landet smak och sedvänjor. Vederbörande truppförbandschefer äga sålunda vid upphandling av mjölk rättighet att, med hänsyn till de kostnader, övriga i portionen ingående artiklar betinga, samt dessas sammanlagda näringsvärde, sluta avtal om leverans av mjölk med en fetthalt vare sig högre eller lägre än den, som föreskrives för den i normalportionsstaten ingående skummade mjölk.

I fråga om beskaffenheten av svagdricka finnes i medicinalstyrelsens ovan nämnda kungörelse av den 2 november 1911 icke någon föreskrift om viss extrakt-halt. Någon dylik bestämmelse torde ej heller vara för armén behöfvig, då svagdricka ej ingår i gällande normalportionsstat. Inom gränsen av den i lag bestämda alkoholhalten för svagdricka äga vederbörande truppförbandschefer rättighet att med hänsyn till disponibla medelstillgångar samt till manskapets önsknings bestämma kvaliteten hos det svagdricka, som skall för truppförbandet upphandlas.

På grund av vad sålunda anförts och då frågan om ändringar i den för armén under fredstid nu gällande normalportionsstat för kokföda skall i hela dess vidd, jämlikt Eders Kungl. Maj:ts nädiga brev till arméförvaltningens intendentsdepartement och sjukvårdsstyrelse den 11 december 1914, på vetenskaplig grund utredas samt härvid också de gjorda erinringarna lära komma till ytterligare omprövning vid det till Eders Kungl. Maj:t avgivande förslaget, får intendentsdepartementet för sin del avstyrka det av revisorerna i denna anmärkningspunkt ifrågasatta utfärdandet av en generell föreskrift, gällande för samtliga truppförband, däri lägsta tillåtna fetthalt i skummjölk och motsvarande extrakthalt i svagdricka skulle angivas.»

Utskottets
yttrande.

Såsom arméförvaltningens intendentsdepartement erinrat, är frågan om ändringar i den för armén under fredstid nu gällande normalportionsstat för kokföda för närvarande under utredning. Vid detta förhållande vill utskottet inskränka sig till att uttala den förväntan, att,

såsom ock av intendentsdepartementet ifrågasatts, de av revisorerna påpekade synpunkterna må härvid erhålla behörigt beaktande. Utskottet har således endast velat vad i ärendet förekommit för riksdagen

omförmåla.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

§ 3.

(Rev. ber. pag. 159—161; utl. pag. 632 och 633.)

I § 3 under berättelsen angående väg- och vattenbyggnadsstyrelsen hava revisorerna erinrat, hurusom riksdagen för vart och ett av åren 1910, 1911 och 1912 på extra stat anvisat ett anslag av 30,000 kronor att ställas till Kungl. Maj:ts befälningshavandes i Västerbottens län förfogande för att i huvudsaklig överensstämmelse med de i statsrådsprotokollet över civilärenden den 12 januari 1909 angivna grunder användas till anläggande av enklare vägar i Västerbottens läns övre lappmark.

Av omförmälda anslag hade, enligt vad revisorerna vidare meddelat, för utförande av en dylik s. k. ödebygdsväg från södra ändan av sjön Storuman i Stensele socken till Tärna kyrkoplats, en väglängd av 144 kilometer. Kungl. Maj:ts befälningshavande till Stensele kommuns förfogande ställt ett belopp av 59,000 kronor, som avsetts för den på kommunen belöpande delen av ifrågavarande väganläggning, 80,450 meter.

I avseende å detta vägföretag hava revisorerna vidare anfört följande:

»Enligt de entreprenadkontrakt, som under år 1912 uppgjordes för vägföretaget, skulle om arbetets utförande i huvudsak gälla följande bestämmelser:

'Arbetet avser att åstadkomma en väg trafikabel med enspända hjuldon utan fjädrar, samt, efter verkställd grusning, trafikabel även med åkdon försedda med fjädrar. Vägens normala bredd skall utgöra 3.6 meter, som vid skärningar eller bankfyllningar överstigande 0.8 meters höjd får minskas till 2.6 meter. Maximilutningen skall i regel utgöra 1.15, och endast i vissa undantagsfall får den uppgå till 1.10. Å myr och jämnare sankmark dikas å ömse sidor om vägen; i sidolutande mark upptages dike endast å vägens övre sida; å jämnare och torr-ländig mark däremot utelämnas diken. För att bereda fasthet åt väg-

banan påföres pinnmo eller så fast jordmateria, som står att få utmed vägsträckningen. Diken, där sådana erfordras å fastmark, göras 1.2 meter i dagbredd, 0.3 meter i djup och 0.3 meter i bottenbredd. Å sauk mark och myr göras diken 1.5 meter breda i dagen, och 0.6 meter djupa och 0.3 meter breda i botten. Dikesjorden å myr uppkastas i vägbanan och planeras, innan pinnmo eller bindjord till en tjocklek av minst 2.5 decimeter påföres. Avståndet mellan diken å myr bör vara minst 6.5 meter. Det virke, som erfordras till broar, trummor, handräcken och dylikt får kostnadsfritt erhållas från kronans skogar, under villkor att de i väglinjen befintliga träd, som behöva fällas, först användas. Kommunen skall kostnadsfritt för all framtid upplåta all för vägföretaget erforderlig mark. Grusning ingår ej i åtagandet.

Vägföretaget, som påbörjades hösten 1912 och enligt kontraktet skulle vara fullständigt utfört före den 1 oktober 1914, beräknas vara fullbordat först under senare delen av år 1915.

Enligt revisionen tillhandakomna meddelanden hade kostnaderna för den, såsom ovan nämnts, 80,450 meter långa vägsträckan inom Stensele socken beräknats till 70,352.45 kronor, varuti dock icke medräknats ett par större broar samt vägens grusning. Det har emellertid visat sig, att den beräknade kostnaden måst betydligt överskridas, beroende på flera orsaker, såsom att ingen kostnad upptagits för arbetets ledning och att bestämmelserna om vägbreddens inskränkning till 2.6 meter vid skärningar och bankfyllningar med hänsyn till befarade olägenheter vid trafik och underhåll frångåtts, så att normal vägbredd nästan genomgående tillämpats. I följd härav har kommunen fått vidkännas ett anseeligt tillskott i anläggningskostnaden, och den för vägsträckan inom Stensele socken beräknade kostnaden cirka 70,350 kronor antages nu komma att uppgå till cirka 88,000 kronor, däruti inberäknat försöksarbeten för cirka 3,000 kronor. Ifrågavarande väg anknyter sig vid sin södra ände till en längs efter Storuman från dess sydligaste del under åren 1908 och 1909 med nödhjälpsmedel och anslag från domänstyrelsen anlagd väg av 10,520 meters längd, vilken sistnämnda väg sålunda utgör sydligaste delen av väganläggningen Stensele—Tärna.

Under besöket å kronoparken Gunnarn hava revisorerna tagit i närmare skärskådande en del av denna väganläggning och hava därvid fått det intryck, att vägar av den använda typen böra kunna motsvara ändamålet att nödortvigt tillgodose behovet av kommunikationer i dessa trakter. Revisorerna anse sig dock, på grund av gjorda iakttagelser, böra framhålla önskvärdheten av att vägtrummorna från början anläggas så att de äro tillräckliga för ett säkert och snabbt genomsläppande av

de vattenmängder, som kunna väntas, ävensom att inskränkning av vägbanans bredd åtminstone vid bankfyllningar såvitt möjligt bör undvikas.»

I anledning av revisorernas sålunda gjorda uttalande har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i ett den 19 januari 1915 avgivet utlåtande anfört följande:

»Beträffande den av revisorerna i § 3 framställda erinran rörande anläggning av ödebygdsvägen från Stensele till Tärna, vill styrelsen meddela att enligt de av Kungl. Maj:t för anslagens användande meddelade bestämmelser, hade Konungens befallningshavande att hänvända sig till chefen i övre norra väg- och vattenbyggnadsdistriktet med anhållan, att han ville lämna anvisning på någon i avvägning och stakning kunnig schaktmästare eller ung ingenjör, som mot billigt arvode ville åtaga sig att verkställa undersökning och uppgöra arbetsplan jämte kostnadsförslag till vederbörande vägföretag. Undersökningsförrättare skulle därefter förordnas av Konungens befallningshavande, varvid Konungens befallningshavande icke vore bunden av det av distriktschefen avgivna förslaget. Vidare skulle Konungens befallningshavande förordna länsmannen i orten eller annan lämplig person att mot skäligt arvode utöva kontroll å vederbörande företag. Slutlig avsyning av företag skulle däremot böra verkställas av den distriktstjänsteman, som chefen i övre norra väg- och vattenbyggnadsdistriktet därtill utser.

I enlighet med dessa bestämmelser har Konungens befallningshavande uppdragit åt en schaktmästare O. Lindblom att verkställa undersökning samt uppgöra plan och kostnadsförslag till vägen mellan Stensele och Tärna samt beträffande vägdelen inom Stensele socken förordnat länsmannen i orten att övervaka arbetets utförande.

Såsom härav framgår har kungl. väg- och vattenbyggnadsstyrelsen icke haft något att skaffa vare sig med uppgörande av plan för vägarbetet eller med arbetets utförande och kungl. styrelsens befattning med väganläggningen har inskränkts därtill, att arbetets slutliga avsyning skall verkställas av en kungl. styrelsens distriktstjänsteman. Beträffande den av riksdagens revisorer omnämnda vägdelen inom Stensele socken har emellertid någon framställning om sådan avsyning icke från Konungens befallningshavande inkommit.»

Utskottet, som funnit vad revisorerna i nu ifrågavarande hänseende anfört beaktansvärt, har endast velat vad i ärendet förekommit för riksdagen

*Utskottets
yttrande.*

omförmåla.

Amortering av kostnaderna för införande av värmeledning i vissa länsresidens.**§ 4.**

(Rev. ber. pag. 191; utl. pag. 639—643.)

Under ovanstående rubrik hava revisorerna omförmålt, *dels* hurusom Kungl. Maj:t genom särskilda beslut den 21 juni 1907 föranstaltat om utförande av åtskilliga arbeten, avseende reparation och inredning av länsresidenset i Marieholm, ominredning av de åt landshövdingen i Jönköpings län anvisade boställslägenheter m. m. samt iståndsättande av länsresidensbyggnaden i Nyköping m. m. ävensom genom beslut den 17 juni 1908 föranstaltat om utförande av arbeten för anordnande av värmeledning i länsresidenset i Malmö, *dels* hurusom Kungl. Maj:t enligt beslut den 22 oktober 1909 föreskrivit, att de kostnader, berörda anläggningar betingat, jämte därå löpande ränta, skulle av vederbörande boställshavare återgäldas statsverket genom amortering under femton år, räknat från och med år 1910, med vissa belopp årligen och skulle dessa amorteringar inbetalas inom varje års utgång.

Revisorerna hava emellertid påpekat, att av statskontorets räkenskaper för år 1913 framginge, att nämnda år, då jämlikt ovanberörda föreskrifter ijarde amorteringen bort inbetalas, boställshavarna i Jönköpings och Södermanlands län icke fullgjort denna amorteringsskyldighet och boställshavaren i Malmöhus län i stället inlevererat den på år 1912 belöpande tredje amorteringen; och hava revisorerna ansett sig böra särskilt omförmåla, vad sålunda förekommit.

I härå avgivna förklaringar har Kungl. Maj:ts befallningshavande i Malmöhus län icke bestritt riktigheten av revisorernas anmärkning i vad den avser landshövdingen i detta län, varemot Kungl. Maj:ts befallningshavande i Jönköpings och Södermanlands län ådagalagt, att ifrågavarande amorteringar, vad angår länsresidensbyggnaderna i sistnämnda två län, den 31 december 1913 blivit behörigen fullgjorda.

*Utskottets
yttrande.*

Enligt vad inom utskottet blivit upplyst, hade revisorerna före framställandet av förberörda anmärkning ej blott av räkenskaperna inhämtat, att några inbetalningar i anmärkta fall ej funnos i desamma bokförda, utan även från statskontorets riksbokslutsbyrå erhållit skriftlig

uppgift, utvisande att sådana inbetalningar ej under år 1913 ägt rum. Då nu, såsom av förklaringarna framgår, likväl under sagda år inbetalningar i två fall verkstälts och vederbörande landshövdingar förty i föreskriven ordning fullgjort dem åliggande skyldigheter, ehuru revisorerna därom ej fått kännedom, beror detta därpå, att ett belopp, som någon av de sista dagarna under ett år insattes å statsverkets giroräkning i riksbankens avdelningskontor i landsorten ej i statskontoret bokföres förrän i januari följande år. Följden härav blir, att statskontorets räkenskaper i ett fall som det här föreliggande ej med säkerhet komma att uppvisa, huruvida en inbetalning ägt rum i föreskriven tid eller icke. För säker kännedom härom skulle revisorerna egentligen behöva genomgå ej blott de räkenskaper, som revisionen omfattar, utan även delar av det löpande årets räkenskaper. Att en sådan ordning ur revisionssynpunkt ej kan anses tillfredsställande är uppenbart, och har utskottet därför, under påpekande av dessa förhållanden, velat vad i ärendet förekommit för riksdagen

omförmåla.

Statskontoret.

§ 5.

(Rev. ber. pag. 201—203; utl. pag. 644, 645, 647—650.)

I § 1 under berättelsen angående statskontoret hava revisorerna uttalat sig om tiden för utgivandet av den s. k. statsliggaren och därvid anfört följande:

»I skrivelse till Kungl. Maj:t den 26 februari 1901 anförde statskontoret, bland annat, att, enär med statsförvaltningens fortgående utveckling behovet av lätt tillgängliga upplysningar beträffande dess olika delar gjorde sig alltmera gällande ej mindre inom riksdagen än även hos statsdepartementen, de olika ämbetsverken, länsstyrelserna och övriga myndigheter, statskontoret länge haft för avsikt att inkomma med förslag om tryckning av de statsverkets specialutgiftsstater, vilka varje år inom statskontoret upprättades och sammanfattades i den så kallade stats-

liggaren; att statskontoret av angivna skäl ansåge tidpunkten då vara inne att befordra denna liggare till trycket; samt att enligt infordrade kostnadsförslag tryckningskostnaden för ett erforderligt antal av 1,000 exemplar under första året komme att uppgå till omkring 3,000 kronor och under de följande åren till omkring 2,000 kronor, och anhöll statskontoret, enär nämnda utgift syntes motsvaras av ett verkligt behov, vars fyllande skulle göra arbetet hos statskontoret samt övriga medelsförvaltande och kontrollerande ämbetsverk och myndigheter lättare och säkrare, om bemyndigande att till trycket befordra ifrågakvarande liggare.

Genom beslut den 8 mars 1901 bemyndigade Kungl. Maj:t statskontoret att låta till trycket i erforderligt antal exemplar befordra ifrågakvarande så kallade statsliggare ävensom att avföra kostnaden därför å sjunde huvudtitelns anslag till skrivmaterialier och expenser, ved m. m., och den 10 december 1901 utkom liggaren för nämnda år av trycket.

Den uppställning av liggaren, som då användes och de grunder, enligt vilka de olika staterna och anslagen intogos i densamma, hava sedermera i huvudsak följts i de till och med år 1913 utkomna liggarne. Sedan emellertid 1912 års riksdag med anledning av en i ämnet väckt motion i skrivelse till Kungl. Maj:t bland annat anhållit om åtgärders vidtagande i syfte att uti liggaren måtte införas stater för ökat antal ämbetsverk och myndigheter, vilkas utgifter icke bestridas å fjärde och femte huvudtitlarna, har Kungl. Maj:t genom beslut den 31 december 1913 förordnat, bland annat,

att liggaren skall omfatta samtliga ordinarie och extra anslag med undantag av dem, som äro uppförda under fjärde och femte huvudtitlarna;

att ur statsliggaren skola uteslutas sådana personuppgifter, som för närvarande meddelas i specifikationerna dels till de under andra, sjätte, sjunde, åttonde och nionde huvudtitlarna anvisade anslagen till ålderstillägg dels ock till anslag under tionde huvudtiteln;

att i liggaren skall vid de särskilda anslagen, i den ordning dessa i riksstaten förekomma, intagas specifikationer jämväl för anslagen till fängvården, hospitals underhåll, riks försäkringsanstalten och tullverket ävensom för anslag till andra ämbetsverk och myndigheter, vilkas utgifts-stater icke hittills plägat i statsliggaren upptagas;

att det skall åligga statskontoret att tillse, att staterna för nyupp-rättade ämbetsverk varda i statsliggaren införda i den omfattning, som för likställda ämbetsverk är brukligt;

samt att vid statsliggaren skall fogas ett bihang innefattande staterna för de affärsdrivande verkens driftkostnader.

Såsom ovan nämnts, utkom liggaren för år 1901 den 10 december samma år. Därefter har liggaren från trycket utkommit:

för år 1902	den 16 september.
» » 1903	» 28 maj.
» » 1904	» 30 juni.
» » 1905	» 19 augusti.
» » 1906	» 27 juni.
» » 1907	» 13 juni.
» » 1908	» 30 maj.
» » 1909	» 8 juli.
» » 1910	» 25 juli.
» » 1911	» 11 juli.
» » 1912	» 3 juli.
» » 1913	» 24 december.

Såsom framgår av denna tablå, har liggaren tidigast utkommit i slutet av maj det år, för vilket densamma är avsedd. Detta har emellertid endast ägt rum i två fall. Några år har den publicerats i juni och i flertalet fall utgivits under det senare halvåret, för år 1913 först i slutet av december. Att detta förhållande måste betecknas såsom i hög grad otillfredsställande, synes revisorerna uppenbart. Liggarens betydelse för ej mindre de ämbetsverk, myndigheter och personer i övrigt, vilka hava med statsmedelsförvaltningen att skaffa, än även för riksdagen och dess delegationer har redan av statskontoret i dess ovanberörda skrivelse påpekats och har blivit ytterligare framhållen i förenämnda motion. Men givet är att denna betydelse förringas i samma mån som utgivandet fördröjes, och då, såsom beträffande liggaren för år 1913 ägt rum, densamma icke utkommer förr än i slutet av december, blir värdet av publikationen, betraktad såsom uppslagsbok för det löpande året, så gott som intet. Revisorerna hava ansett sig hava så mycket större anledning att påpeka detta missförhållande, som jämväl utgivandet av liggaren för år 1914 så fördröjts, att densamma vid revisionens avslutande ännu icke utkommit. Då revisorerna sålunda vilja framhålla nödvändigheten av ett väsentligt tidigare utgivande av liggaren, hava revisorerna tillika velat såsom sin åsikt uttala, att detta mål synes kunna vinnas genom att dels anteckningar i manuskriptet angående förändringar i förhållande till föregående års liggare verkställas, så snart Kungl. Maj:ts brev eller andra meddelanden i ämnet inkommit till statskontoret, dels ock manuskriptet icke hålles öppet för dylika anteckningar in på det år, för vilket liggaren är avsedd. Om anteck-

ningarna avbrytas med utgången av näst föregående år och tryckningen sålunda kan börja omedelbart efter det nya årets ingång, synes liggaren kunna utkomma åtminstone i början av mars.»

I denna fråga har statskontoret i den 14 januari 1915 avgivet utlåtande anført:

»Statskontoret, som delar revisorernas uppfattning om det otillfredsställande i att statsliggaren hittills utkommit i hög grad försenad, får till förklaring av att så skett åberopa innehållet av här bifogade av tillförordnade förste revisorn i ämnet avgivna memorial (Bil. A.). Beträffande de av revisorerna förordade utvägarna att råda bot på det påpekade missförhållandet — omedelbar anteckning i manuskriptet av vederbörande kungl. brev och övriga meddelanden i ämnet samt anteckningarnas avbrytande med utgången av året näst före det, för vilket liggaren är avsedd — torde det vara otvivelaktigt, att dessa åtgärder äro för ändamålet fullt effektiva och böra kunna leda till vinnande av det av revisorerna uttalade önskemålet — liggarens utgivande senast i början av mars. Anledningen till att dessa utvägar icke hittills anlitats är, vad verkställandet av anteckningarna vidkommer, att söka däri, att riksbokslutsbyråns arbetskrafter icke med hänsyn till riksbokslutet och övriga dem påvilande göromål medhunnit att göra annoteringarna för liggaren i behörig tid och, vad angår avbrytandet av anteckningarna vid årsskiftet, i statskontorets önskan, att liggaren måtte bli så fullständig som möjligt genom intagande i densamma av sådana förändringar i förhållande till föregående års liggare, som meddelas statskontoret under de första månaderna av året. Då av revisorernas yttrande i frågan synes framgå, att denna fullständighet måste anses vara av underordnad betydelse i förhållande till önskvärdheten av att liggaren utkommer i god tid, har statskontoret emellertid för avsikt att hädanefter tillämpa det av revisorerna förordade förfarings sättet beträffande tiden för öppen hållandet av manuskriptet. Vidkommande frågan om tiden för verkställande av anteckningarna är denna, såsom ovan antytts, på grund av knappheten av riksbokslutsbyråns arbetskrafter av mera svårlöst beskaffenhet. Statskontoret ämnar dock genom omläggning av arbetsfördelningen å byrån i syfte att bereda tillfälle för en tjänsteman att under erforderlig del av året odelat ägna sin tid åt annoteringarna, söka ernå, att de före årets slut inkomna meddelandena för liggaren också äro vid nämnda tidpunkt antecknade. Det är emellertid icke uteslutet att denna åtgärd kommer att nödvändiggöra någon förstärkning av byråns arbetskrafter; och får statskontoret i underdanighet förbehålla sig att i sinom tid få inkomma med den framställning härom, som må visa sig av omständigheterna påkallad.

Med hänsyn till de åtgärder, som statskontoret sålunda har för avsikt att snarast möjligt vidtaga, anser sig statskontoret hava grundad anledning antaga, att 1916 års liggare skall kunna utkomma inom den av revisorerna önskade tiden. Liggaren för år 1915 kan däremot icke publiceras i början av mars, enär anteckningarna för denna årgång ännu äro till allt för ringa del verkställda. För att till följd härav utgivandet icke ånyo må oskäligt fördröjas, är det nödvändigt, att denna balans, så fort ske kan, avarbetas och till följd härav föreligger för innevarande år ett oavvisligt behov av ökning i byråns arbetskrafter. Om beredande

av medel härför kommer statskontoret också att under de närmaste dagarna göra underdånig framställning.»

Det i statskontorets utlåtande aberopade, av t. f. förste revisorn E. Lindström i ämnet avgivna memorialet, är av följande lydelse:

»Genom nådig remiss av den 1 december 1914 har Kungl. Maj:t anbefallt statskontoret att avgiva underdånigt utlåtande i anledning av tvenne av riksdagens revisorer vid granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1913 gjorda framställningar. Anmodad att yttra mig över den av ifrågavarande framställningar, som rör den s. k. statsliggaren, får jag vördsamt anföra följande.

Vad angår det av riksdagens revisorer anmärkta förhållandet, att statsliggaren i allmänhet utkommit först under senare delen av det år, för vilket densamma varit avsedd, så torde detta finna sin förklaring i följande omständigheter. Det har med avseende å statsliggaren ansetts önskligt att söka få de i densamma förekommande uppgifterna i full överensstämmelse med föreskrifterna i de länsstater, som varje år tillställas Kungl. Maj:ts befallningshavande. Dessa länsstater, som ju i möjligaste mån skola upptaga vad som Kungl. Maj:ts befallningshavande ha att under året iakttaga i avseende å statsmedelsanvändningen, bliva färdiga först i slutet av februari. Intill år 1914 ålåg det förste revisorn att ansvara för riktigheten av de föreskrifter, som meddelades i länsstaterna, samt att kontrollera de år från år förekommande ändringarna däri, och detta arbete tillika med de göromål i övrigt, som påvilade förste revisorn, lade så beslag på hans tid, att någon möjlighet för honom att samtidigt medhinna kontrolleringen av alla ändringar i manuskriptet till årets statsliggare ej förefanns. Och samma svårighet gjorde sig även gällande efter länsstaternas expediering i slutet av februari, då nämligen i mars det egentliga bokslutsarbetet påbörjades och givetvis tog i anspråk större delen av förste revisorns tjänstgöringstid. Och allt efter som bokslutsarbetet framskred, visade det sig för övrigt nödvändigt att låta alla arbetskrafter över huvud taget, som funnes att tillgå å riksbokslutsbyrån, ägna sig åt sistnämnda arbete, för att rikshuvudboken skulle bli färdig inom behörig tid, vilket givetvis måst inverka försenande på statsliggarens utgivande, då ej arbetskrafter funnits tillgängliga för korrekturläsning, kontrollräkning m. m.

Detta missförhållande har även varit föremål för kungl. statskontorets uppmärksamhet, och för detsammas undanröjande gjorde ämbetsverket i september 1912 framställning till Kungl. Maj:t om bland annat förstärkning av arbetskrafterna å riksbokslutsbyrån. Kungl. statskontoret uttalade därvid beträffande sin framställning i denna del: »Behovet av en ökning av den å riksbokslutsbyrån för närvarande anställda personalen har redan länge gjort sig kännbart. Framför allt har det visat sig nödvändigt att snarast möjligt bereda den å nämnda byrå anställde förste revisorn lättnad i det, såväl kvalitativt som kvantitativt sett, särdeles betungande arbete, som nu måste av honom utföras. En sådan lättnad, påkallad särskilt av förste revisorns ställning såsom ledare av byråns arbeten och ansvarig för upprättandet av rikshuvudboken, skulle lämpligen kunna åstadkommas genom att befria honom från vissa mindre kvalificerade göromål, såsom kontrolleringen av annotationerna av kungl. brev m. m. såväl i den å byrån utarbetade liggaren över stats-

verkets specialutgiftsstater som i länsstaterna ävensom kontrasigneringen och expedieringen av länsstaterna — göromål, vilka med fördel kunna anförtrös åt annan ordinarie tjänsteman. Den övriga å byrån anställda personalen måste emellertid — oavsett den ökning i dess arbeten, varom nu är fråga — anses alldeles otillräcklig — — —. Av vad sålunda blivit anført anser statskontoret vara ådagalagt, att *ökning av den fast anställda personalen å riksbokslutsbyrån* snarast måste ske. Tillräckligt effektiv ökning av denna personal kan endast vinnas därigenom, att å nämnda byrå varder anställd ännu *en revisor och bokhållare* med huvudsakligast åliggande att på eget ansvar upprätta, kontrasignera och expediera länsstaterna ävensom att utarbета och till trycket befördra liggaren över statsverkets specialutgiftsstater. Ytterligare förstärkning av byråns arbetskrafter är dock jämväl av nöden. Sådan förstärkning torde emellertid tillsvidare kunna vinnas genom *höjning av ämbetsverkets anslag till amanuenser, vikariatsersättning och flitpenningar med 3,000 kronor.*»

De av statskontoret sålunda framställda kraven på förstärkning av arbetskrafterna å riksbokslutsbyrån blevo emellertid endast tillgodosedda i så måtto, att för anställande å byrån av en extra revisor från och med år 1914 anvisats ett belopp av 3,000 kronor.

Till dessa mindre gynnsamma förhållanden å riksbokslutsbyrån har dessutom konnmit, att till följd av en del omständigheter de å byrån placerade ordinarie revisorerna icke kunnat så ägna sig åt arbetet å byrån, som varit från riksbokslutsbyråns synpunkt önskligt. Sålunda har en av dessa revisorer under åren 1913 och 1914 på grund av förordnanden såsom statskommissarie och sekreterare samt för tjänstgöring hos riksdagen och dess revisorer endast en kortare tid vartdera året uppehållit sin ordinarie tjänst å byrån, nämligen 1913 under 25 dagar och 1914 under 1 månad och 18 dagar. En annan av revisorerna var 1913 på grund av förordnanden såsom extra byråchef och sekreterare borta från byrån sammanlagt cirka 6 månader. Vad en tredje av revisorstjänsterna å riksbokslutsbyrån beträffar, förordnades en av ämbetsverkets e. o. tjänstemän att från och med den 1 april 1914 med full lön uppehålla nämnda befattning men på grund av förordnande inom annan avdelning av ämbetsverket blev denne i tillfälle att blott en månad ägna sig åt arbetet å riksbokslutsbyrån. Och under år 1915 tycks ej någon förbättring i detta avseende vara att vänta, då den å byrån såsom revisor placerade förutvarande stämpelkassören nu begärt och erhållit ledighet till den 1 juli i och för uppgörande av generalsammandrag över stämpeluppbörden år 1914. Att dylika rubbningar i de ordinarie befattningshavarnes tjänstgöringsförhållanden måste inverka menligt på själva arbetet, i all synnerhet ett arbete av sådan beskaffenhet som det å riksbokslutsbyrån förekommande, ligger i öppen dag, och dessa förhållanden hava även bidragit till att för det egentliga riksbokslutsarbetet måst användas *alla* byråns mera erfarna arbetskrafter, även dem, som under gynnsammare förhållanden bort få odelat ägna sig åt arbetet med liggaren och vad därmed sammanhänger.

I syfte att råda bot på dessa missförhållanden beslutade kungl. statskontoret den 9 april 1914 att befria förste revisorn från kontrolleringen av annotationerna av kungl. brev m. m. såväl i liggaren över statsverkets specialutgiftsstater som i länsstaterna och uppdrog i stället åt en av de ordinarie revisorerna å riksbokslutsbyrån, revisorn A. G. Thorstenson, eller vid förfall för honom t. f. revisorn N. A. Källström att på eget ansvar fullgöra berörda förste revisorn dittills åliggande

göromål. Då emellertid såväl Thorstenson som Källström på grund av annan tjänstgöring blevo hindrade att ägna sig åt detta arbete å riksbokslutsbyrån, överflyttade kungl. statskontoret genom beslut den 28 maj 1914 nämnda uppdrag på revisorn N. G. Hansson. Denne fick emellertid tillfälle att blott en kort tid syssla med ifrågavarande göromål, då han på grund av här förut anförda omständigheter rycktes bort från arbetet med statsliggaren för att i stället deltaga i bokslutsarbetet, som tog i anspråk alla byråns arbetskrafter, och det var först efter det »Utdrag ur rikshuvudboken» blivit färdigtryckt eller i mitten av oktober månad, som arbetet med statsliggaren kunde återupptagas. •

Givetvis skall riksbokslutsbyrån söka fullfölja sin avsikt att låta arbetet med statsliggaren fortgå så ostört som möjligt, men de svårigheter, som yppat sig på byrån, äro, såsom framgår av vad här ovan anförts, allt fortfarande till finnandes, och om icke byråns egentliga uppgift, nämligen att uppgöra rikshuvudboken, skall eftersättas, är att befara, att på nytt även den för statsliggaren avsedda personalen måste anlitas för nämnda uppgift, intill dess att den förstärkning av arbetskrafterna å riksbokslutsbyrån, som kungl. statskontoret begärde redan år 1912, till fullo kommer byrån till del.»

Utskottet, som för sin del finner de av revisorerna påpekade åtgärderna för påskyndande av den s. k. statsliggarens utgivande ändamålsenliga, har velat uttala sin anslutning till det av revisorerna framhållna önskemålet, att liggaren må utkomma så tidigt som möjligt det år, för vilket den är avsedd; och anser sig utskottet förty kunna förvänta, att ett realiserande av de åtgärder, som statskontoret i sin ovannämnda skrivelse sagt sig hava för avsikt att snarast möjligt vidtaga, skall avhjälpa den av revisorerna påtalade bristen i avseende å tidpunkten för liggarens utkommande. Under uttalande härav har utskottet velat vad i ärendet förekommit för riksdagen

*Utskottets
yttrande.*

omförmäla.

Enskilda läroverken.

§ 6.

(Rev. ber. pag. 315—317; utl. pag. 650—653.)

Beträffande de enskilda läroverken hava revisorerna till en början erinrat, hurusom i kungl. kungörelsen den 29 oktober 1909 angående avlöning av lärarinnorna vid statsunderstödda enskilda läroanstalter m. m. Avdelningen B) med däri genom kungl. kungörelsen den 18 juni 1910

vidtagen ändring, föreskrives, bland annat, att av anslaget till lönetillägg åt lärarinnor vid statsunderstödda enskilda läroanstalter skola till varje läroanstalt, som åtnjuter understöd från något av de i reservationsanslaget till enskilda läroanstalter ingående särskilda anslag, under den tid statsunderstöd åtnjutes, utgå följande bidrag, för läsår räknat:

1) 200 kronor för varje ämneslärarinna, som är berättigad till en avlöning av minst 1,400 kronor i första, 1,700 kronor i andra och 2,000 kronor i tredje lönegraden;

2) två tredjedelar av de ålderstillägg, som enligt de i avdelningen A) av förstberörda kungörelse stadgade grunder tillförsäkras föreståndarinnor och lärarinnor.

Dessa ålderstillägg äro, såsom revisorerna vidare erinrat, för föreståndarinna ett å 300 kronor, för ämneslärarinna med högre kompetens två å 300 kronor vardera eller tillsammans 600 kronor samt för ämneslärarinna med lägre kompetens två å 300 kronor vardera och ett å 200 kronor eller tillhopa 800 kronor.

Enligt vad revisorerna påpekat, kan således en statsunderstödd enskild läroanstalt, enligt ovensagda bestämmelser, komma i åtnjutande av statsbidrag för en föreståndarinna med 200 kronor (enligt mom. 2), för en ämneslärarinna med högre kompetens med 200 kronor (enligt mom. 1) och med 400 kronor (enligt mom. 2) eller tillsammans 600 kronor, samt för en ämneslärarinna med lägre kompetens 533 kronor 33 öre.

Därjämte hava revisorerna erinrat, hurusom för åtnjutande av berörda statsbidrag är föreskrivet, bland annat, att ämneslärarinna skall påvila full tjänstgöring, varmed enligt kungörelsen skall förstås »tjänstgöring till ungefärligen den omfattning, som åligger ämneslärarinna vid allmänt läroverk». I detta hänseende förekommer i § 133 av gällande stadga för rikets allmänna läroverk den bestämmelsen, att första lärarinna vid samskola skall lämna undervisning 20 till 22 timmar och övriga ämneslärarinnor 22 till 26 timmar varje vecka.

Vidare hava revisorerna meddelat, att Kungl. Maj:t genom brev den 25 april 1913 förordnat, bland annat, att rekvisition av ifrågavarande statsbidrag skall »hos vederbörande myndighet göras av skolstyrelse, föreståndare eller föreståndarinna, varvid skall genom intyg av läroanstaltens inspektor styrkas, ej mindre att de för anslagets åtnjutande stadgade villkor blivit fullgjorda, än även att vederbörande lärarinnor bestritt den dem åliggande undervisningen under den tid, rekvisitionen avser».

I anslutning härtill hava revisorerna därefter anfört följande:

»Den för berörda statsbidrags åtnjutande givna bestämmelsen, att ämneslärarinna skall hava presterat »full tjänstgöring» eller »tjänstgöring till ungefär den omfattning, som åligger ämneslärarinna vid allmänt läroverk» har, efter vad revisorerna funnit, blivit olika tolkad. Så har t. ex. vid en och annan skola däri inräknats undervisning i övningsämnen, såsom sång, teckning och välskrivning eller närvaro såsom vakt vid skrivning i annat än ämneslärarinnans undervisningsämne, eller ock, vilket i synnerhet varit förhållandet i huvudstaden, bestridande av befattning såsom biträdande föreståndarinna. De till denna sistnämnda kategori hörande ämneslärarinnor hava meddelat undervisning i läroämnen under avsevärt kortare tid, än som åligger första lärarinna eller ämneslärarinna vid allmänt läroverk, vid en skola till och med allenast 2 timmar i veckan. De göromål av olika slag, som därutöver ålegat dem såsom biträdande föreståndarinnor, hava nämligen uppskattats såsom fullt motsvarande minskningen i undervisningsskyldigheten. Då denna uppfattning delats av vederbörande skolas inspektor och denne med anledning därav lämnat sådant intyg, som i ovannämnda kungl. brev den 25 april 1913 fordras för anslaget åtnjutande, har den utbetalande myndigheten saknat anledning att ingå i närmare undersökning angående beskaffenheten av lärarinnornas tjänstgöring.

Då, såsom ovan framhållits, det årliga statsbidraget för föreståndarinna utgår med allenast 200 kronor, synes således, därest den biträdande föreståndarinnan hänförts till föreståndarinnegruppen, skolan för henne hava kommit att erhålla allenast sagda belopp. Genom att däremot, såsom vid här i fråga varande skolor ägt rum, inräkna de biträdande föreståndarinnorna bland ämneslärarinnorna, hava avsevärt högre statsunderstöd kommit att utgå. Ett par av dessa skolor hava på detta sätt var för sig kommit i åtnjutande av statsbidrag för två biträdande föreståndarinnor; och vid det ena av dessa läroverk hava de båda biträdande föreståndarinnorna tillsammans meddelat undervisning under kortare tid, än som åligger en ämneslärarinna.

Då revisorerna hysa den uppfattning, att bestämmelserna uti 1909 års kungörelse måste anses innebära att varje ämneslärarinna, för vilken statsbidrag begäres, skall hava meddelat verklig undervisning i läroämnen i ungefär samma utsträckning, som ämneslärarinna vid allmänt läroverk, men det visat sig, att å vissa håll en avvikande uppfattning gjort sig gällande, hava revisorerna icke ansett sig kunna underlåta att å förhållandet fästa uppmärksamheten.»

Läroverksöverstyrelsen har i ett den 16 januari 1915 avgivet utlåtande till en början meddelat, att överstyrelsen i anledning av revisorernas ovanberörda anmärkningar genom cirkulär från samtliga statsunderstödda enskilda läroanstalter infordrat upplysningar, dels i vilken utsträckning biträdande föreståndarinna under år 1913 i förekommande fall haft nedsatt undervisningsskyldighet, dels ock i vilken utsträckning ämneslärarinna under år 1913 bestritt undervisning i andra övningsämnen än välskrivning. De inkomna uppgifterna äro sammanfattade i en överstyrelsens utlåtande bifogad översiktstablå, vilken återfinnes å sid. 654—659 i revisorernas berättelse och till vilken utskottet tillåter sig hänvisa.

I fråga om de sålunda infordrade uppgifterna har överstyrelsen anfört följande:

»Av dessa uppgifter framgår, att under vårterminen 1913 för 57 och under höstterminen samma år för 53 ämneslärarinnor undervisning i andra övningsämnen än välskrivning inräknats i tjänstgöringen samt att denna undervisning i övningsämnen för de allra flesta omfattat blott ett obetydligt antal lektioner; endast i några få fall (4 under vårterminen och 6 under höstterminen) har ifrågavarande undervisning uppgått till 6 à 7 lektioner i veckan. Blott beträffande en lärarinna har denna siffra överskridits, i det att i hennes tjänstgöring, omfattande 25 à 26 veckotimmar, ingått 10 timmars undervisning i sång.

Av de lämnade uppgifterna framgår vidare, att 22 läroanstalter haft biträdande föreståndarinnor. För fem av dessa — av dem fyra vid läroanstalter, som haft två, respektive tre biträdande föreståndarinnor — har statsbidrag ej utgått. Om med hänsyn till bestämmelserna i § 133 mom. 2 och 5 av läroverksstadgan och i överensstämmelse med inom överstyrelsen tillämpad praxis 20 veckotimmars undervisningsskyldighet sättes såsom minimigräns för att ämneslärarinna skall anses ha full tjänstgöring, så befinnes, att vardera terminen 8 av de 20 biträdande föreståndarinnor, till vilkas lön statsbidrag utgått, ej såsom sådana åtnjutit någon nedsättning i sin undervisningsskyldighet, i det att denna omfattat 20 lektioner eller därutöver; 10 hava åtnjutit en nedsättning i undervisningsskyldigheten av 1—5 timmar i veckan, det vill säga undervisat minst 15 veckotimmar; en har undervisat 14 veckotimmar vardera terminen, en 10 timmar den ena och 2 timmar den andra.»

Därefter har överstyrelsen för egen del i ärendet anfört följande:

»Vad angår inräknandet av undervisning i välskrivning i ämneslärarinnors tjänstgöring torde däremot ingen befogad anmärkning kunna göras, då ämneslärare och ämneslärarinnor vid de allmänna läroverken, i vissa fall i avsevärd utsträckning, sedan gammalt inräknat sådan tjänstgöring i sin undervisningsskyldighet. Samma är förhållandet med vakt vid skrivning, som, under den tid de allmänna läroverken hade fasta skrivdagar, ävenledes inräknades i tjänstgöringen. Vad åter angår undervisning i andra övningsämnen än välskrivning, får överstyrelsen erinra därom, att genom nådiga kungörelsen den 21 februari 1914 angående avlöning av lärarinnorna vid statsunderstödda enskilda läroanstalter samt angående statsunderstöd åt dessa läroanstalter m. m. medgivits, att ämneslärarinna med full tjänstgöring må kunna fullgöra intill en tredjedel därav i övningsämnen. Ehuruväl denna nådiga kungörelse är av senare datum än det år, varom nu är fråga, torde dock i nämnda medgi-

vande av Eders Kungl. Maj:t och riksdagen få anses ligga ett erkännande av billigheten i den praxis, som förut följts, att i ämneslärarinnas tjänstgöring finge till någon mindre del ingå undervisning även i övningsämnena. Såsom av de inhämtade, förut meddelade uppgifterna framgår, synes under år 1913 i intet fall nämnda gräns för ämneslärarinnas undervisning i övningsämnena hava överskridits; i de allra flesta fallen har sådan undervisning, där den förekommit, omfattat vida mindre än en tredjedel av ämneslärarinnas undervisningsskyldighet.

Frågan om avkortning av biträdande föreståndarinnas undervisningsskyldighet är, enligt överstyrelsens mening, av mera komplicerad art. Överstyrelsen tillåter sig i sistberörda avseende först erinra därom, att jämlikt förenämnda nådiga kungörelse den 29 oktober 1909 de av riksdagen fastställda bestämmelserna om avlöning av lärarinnorna vid statsunderstödda enskilda läroanstalter icke uppställa någon fordran på meddelande av undervisning, utan på fullgörande av tjänstgöring till viss omfattning. Därav skulle den slutsatsen kunna dragas, att ämneslärarinna skulle kunna få utbyta viss undervisning mot tjänstgöring av annan art i läroanstaltens tjänst, under förutsättning att tjänstgöringen i det hela kan anses äga den omfattning, att den kan jämföras med en ämneslärarinnas vid allmänt läroverk.

I sak lärar ett sådant utbyte, när det gäller biträdande föreståndarinna, få anses skäligt. I läroanstalter, som i avseende på lärjungarnas antal nått en starkare utveckling, är det givetvis från uppfostrans synpunkt av vikt att den ordinarie föreståndarinnan eller föreståndaren har ett biträde vid sin sida. Om nu vid en sådan utveckling skolan ställes i valet mellan att utse en ny ordinarie föreståndarinna och avlöna denna efter stadgade grunder eller att fortfarande nöja sig med en föreståndarinna eller föreståndare, skulle måhända mången gång de ekonomiska förhållandena medföra, att skolans ledning bleve sämre, än den bort vara. Från denna synpunkt synes det nu på vissa håll rådande systemet med biträdande föreståndarinnor, som behålla en del av sin undervisning och avlönas som ämneslärarinnor, vara till nytta. Genom anställande av en biträdande föreståndarinna möjliggöres jämväl för föreståndarinnan att åtaga sig en mer omfattande undervisning, än eljest vore möjligt.

Överstyrelsen håller likväl före, att dessa biträdande föreståndarinnor, om de skola betraktas såsom ämneslärarinnor, böra äga en undervisningsskyldighet, som icke i någon avsevärd grad skiljer dem från ämneslärarinnor. I detta avseende tillåter sig överstyrelsen meddela, att överstyrelsen vid prövning av ansökningar om uppflyttning i högre lönegrad plägar låta biträdande föreståndarinnor tillgodoräkna sig en minskning i undervisningsskyldighet per vecka av ungefär 5 timmars omfattning. Enligt vad de lämnade uppgifterna utvisa, ha under år 1913 endast två biträdande föreståndarinnor haft än större nedsättning i sin undervisningsskyldighet än den nyssnämnda.

Det är enligt överstyrelsens mening angeläget för skolorna, att ingen förändring i den praxis, som överstyrelsen tillämpat med avseende på storleken av biträdande föreståndarinnas undervisningsskyldighet, göres erforderlig. De enskilda läroanstalternas ekonomi är i regeln sådan, att de endast med svårighet få inkomster och utgifter att gå ihop, varför de allra flesta knappast kunna bära den utgift, som skulle uppstå genom nödvändigheten att avlöna biträdande föreståndarinnor på samma sätt som föreståndarinnan. För den händelse Eders Kungl. Maj:t i anledning av den väckta frågan skulle finna för gott utfärda närmare bestämmelser i berörda avseende, tillåter sig därför överstyrelsen framhålla såsom önskvärt, att dessa

bestämmelser måtte gå i samma riktning som den av överstyrelsen följda praxis, så att för en ämneslärarinna, som därjämte tjänstgör såsom biträdande föreståndarinna, en tjänstgöring omfattande minst 15 timmars undervisning i veckan måtte godtagas såsom full tjänstgöring.

Därjämte får överstyrelsen framhålla, att överstyrelsen har för avsikt att meddela de läroanstalter, vid vilka biträdande föreståndarinnan haft en mindre undervisningsskyldighet än den nyssnämnda, att enligt överstyrelsens mening sagda minimigräns bör iakttagas tillsvidare och intill dess särskilda bestämmelser i denna fråga kunna av Eders Kungl. Maj:t bliva utfärdade.»

*Utskottets
yttrande.*

I anledning av den utav revisorerna uttalade uppfattningen att bestämmelsen angående ämneslärarinnas tjänstgöringsskyldighet för erhållande av statsbidrag till hennes avlöning avser allenast verklig undervisning i läroämnena i ungefär samma utsträckning, som åligger ämneslärarinna vid allmänt läroverk, har utskottet särskilt fäst sig vid de fall, då i berörda tjänstgöringsskyldighet inräknats bestridande av befattning såsom biträdande föreståndarinna. Med hänsyn till vad läroverksöverstyrelsen i detta avseende anfört, synes det utskottet böra tagas i övervägande, i vad mån en jämkning i den ämneslärarinna sålunda åliggande undervisningsskyldighet kan vara av omständigheterna påkallad i det fall, att lärarinnan tillika tjänstgör såsom biträdande föreståndarinna. Utan att nu vilja närmare ingå på prövning av denna fråga har utskottet emellertid velat uttala, att det synes utskottet, som om den nedsättning i undervisningsskyldigheten av 5 timmar i veckan, som överstyrelsen i sådant fall i annat sammanhang låtit vederbörande tillgodokomma, även synes kunna ifrågasättas för de fall, som av revisorerna framhållits såsom anmärkningsvärda, nämligen i fråga om statsbidrags utgående till ämneslärarinna, som tillika tjänstgör som biträdande föreståndarinna. Och vill utskottet framhålla önskvärldheten därav, att en jämkning i berörda avseende av nu gällande bestämmelser må komma till stånd.

Utskottet får alltså hemställa,

att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t anbjuda, det tacktes Kungl. Maj:t efter utredning, i vad mån en jämkning kan böra vidtagas i nu gällande bestämmelser rörande den tjänstgöringsskyldighet, som åligger ämneslärarinna vid statsunderstödd enskild läroanstalt för det fall att hon tillika tjänstgör såsom biträdande föreståndarinna, för riksdagen framlägga det förslag i ämnet, vartill sagda utredning må giva anledning.

Norrländska avdikningsanslaget.**§ 7.**

(Rev. ber. pag. 468 och 469; utl. pag. 660 och 661.)

Revisorerna hava angående det norrländska avdikningsanslaget till en början erinrat om uppkomsten av och ändamålet med ifrågavarande anslag liksom ock om de belopp, varmed anslaget de senare åren utgått. Därjämte hava revisorerna erinrat om kungörelsen den 31 december 1912 angående villkoren för erhållande och tillgodonjutande av statsbidrag från omförmälda anslag samt om vissa av 1914 års senare riksdag vidtagna ändringar i nämnda villkor; och hava revisorerna framhållit, huru som beträffande underhållet av ifrågavarande företag i berörda kungörelse vore stadgat, att alla med statsbidrag utförda dikningsföretag skulle av den eller dem, som sådant understöd bekommit, underhållas, intill dess sådan underhållsskyldighet kunde varda andra i laga ordning ålagd eller vederbörande från underhållsskyldigheten befriats.

Revisorerna hava vidare meddelat, att de under sina resor i Västerbottens län besett åtskilliga med statsunderstöd utförda avdikningsföretag, avseende dels odling av mark och dels minskande av frostländighet. Att dessa företag medfört stor nytta syntes revisorerna uppenbart. På grund av gjorda iakttagelser ville revisorerna emellertid ifrågasätta, huruvida gällande föreskrifter angående företagens underhåll kunde anses vara tillfyllestgörande.

Å vad revisorerna sålunda anført hava väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och lantbruksstyrelsen i gemensamt utlåtande den 14 januari 1915 genmält följande:

»Frågan om ordnandet på ett betryggande sätt av underhållet å med statsmedel understödda vattenavlednings- och dikningsföretag har ofta varit föremål för styrelsernas uppmärksamhet. Behovet av bättre garantier för nöjaktigt underhåll av särskilt sådana företag, som utföras med statsanslag utan återbetalningsskyldighet, såsom fallet är beträffande dylika företag i Norrland, hava styrelserna redan i underdånig skrivelse den 15 december 1897 framhållit. I annan underdånig skrivelse av den 18 oktober 1901 hava styrelserna närmare sökt utveckla detta förhållande och därvid framställt vissa förslag till bestämmelser för att förebygga de olägenheter, som ofta uppkomme av brist på nöjaktiga lagstadganden eller författningar i förevarande avseende.

Vattenrätts- och dikningslagskommittéerna hava nu senast i sitt den 17 december 1910 avgivna underdåniga betänkande med förslag till vattenlag m. m. utförligt påvisat, att gällande föreskrifter angående ifrågavarande företags underhåll icke äro tillfyllestgörande, och hava kommitterade i betänkandet framhållit vad som enligt kommitterades åsikt härvidlag borde föreskrivas, i vilket avseende styrelserna särskilt få hänvisa till 13 kap. 13 § i lagförslaget med därtill hörande motiv. Då lagförslaget i fråga, över vilket styrelserna haft tillfälle att förut yttra sig, inom kort torde föreligga i det skick, att det kan företagas till slutlig behandling, torde för närvarande, och ehuru styrelserna fortfarande hysa den uppfattningen, att gällande föreskrifter angående ifrågavarande företags underhåll icke äro tillfyllestgörande, någon ytterligare utredning i ärendet från styrelsernas sida icke påkallas.»

*Utskottets
yttrande.*

Utskottet, som ansluter sig till den av revisorerna uttalade uppfattningen i fråga om gällande föreskrifter angående dikningsföretagens underhåll, vilken uppfattning även kommit till synes i det av nämnda styrelser i frågan avgivna utlåtandet, har, under uttalande av sin förväntan att bestämmelser i förevarande avseende snart komma att utfärdas, endast velat vad i ärendet förekommit för riksdagen

omförmåla.

Domänstyrelsen.

§ 8.

(Rev. ber. pag. 541—562, utl. pag. 664—730 och 737—785.)

*Ang.
skogshushåll-
ningen.*

Under berättelsen angående domänstyrelsen hava revisorerna i § 1 uttalat sig i allmänhet rörande förvaltningen av statens skogar. Sina härutinnan uttalade meningar hava revisorerna inrymt i följande punkter:

»1. Det är nödvändigt, att en inventering av statens norrländska skogstillgångar med det snaraste fullbordas. Denna inventering bör verkställas så, att en så fullständig bild, som med kostnadernas begränsning inom rimliga belopp möjligen kan åstadkommas, erhålles ej blott av virkesförrådets storlek, utan även av dess beskaffenhet, åldersklassfördelning, tillväxt och värde. Såsom ytterligare motiv till en sådan åtgärd, utöver vad revisorerna i det föregående hava anført, kan framhållas, att mer än hälften av statens skogsareal ej varit föremål för undersökning, och att många av de verkställda undersökningarna endast

omfattat en del av virkesförrådet. Då en skogsbokföring saknats, hava de erhållna resultaten ej längre ett sådant värde, att en efter förhållandena avpassad avverkningspolitik kan grundas på dem.

De vid inventeringen erhållna siffrorna böra offentliggöras uti den av domänstyrelsen utgivna officiella statistiken.

2. På grund av de vid en dylik inventering erhållna uppgifterna bör uppgöras en beräkning av den blivande avverkningen, varvid nödig hänsyn tages till skogens beskaffenhet och nödvändigheten av att undvika förluster genom virkets försämring eller förstöring.

3. De i punkt 1 och 2 angivna undersökningarna och beräkningarna böra bli grundläggande för en uppdelning av de norrländska skogarna på lämpliga tjänstgöringsområden, varvid tillbörlig hänsyn även bör tagas därtill, att för varje slag av arbete ej användes dyrbarare arbetskraft än som är av behovet påkallat.

4. Med ledning av de vid inventeringen framkomna siffrorna för virkesförråd, tillväxt och värde bör uppläggas och för framtiden med noggrannhet fullföljas en bokföring över statens skogstillgångar.

5. Innan ovan omförmälda inventering ägt rum, kan visserligen icke med säkerhet avgöras, huruvida det nuvarande skogskapitalet anlitas utöver sin tillväxt, men med hänsyn till kronoskogarnas omfattning och allmänna beskaffenhet lär i allt fall kunna redan nu fastslås, att betydligt större belopp för föryngring och markvård, än som nu utgå, böra komma till användning och arbetena för nämnda ändamål således i vidgad omfattning bedrivas.»

Beträffande vad revisorerna i omförmälda hänseenden i övrigt anført tillåter sig utskottet hänvisa till revisorernas berättelse sid. 541—561.

I ett den 18 januari 1915 dagtecknat, av åtskilliga bilagor åtföljt utlåtande har domänstyrelsen yttrat sig över vad revisorerna såväl i ovanberörda avseenden som i vissa andra punkter anført. Med en till utskottet sedermera inkommen skrivelse har styrelsen, under förmålan att en till styrelsens förutnämnda utlåtande hörande, såsom bilaga 8 fogad tablå blivit felaktigt uppställd, överlämnat ny, ändrad tablå, vilken såsom bilaga åtföljer utskottets förevarande utlåtande.

Den uppfattning, som domänstyrelsen beträffande de av revisorerna anmärkta förhållandena i sitt ovanberörda utlåtande hävdar, har styrelsen sammanfört i vissa huvudpunkter. De av dessa punkter, vilka hänföra sig till de av revisorerna gjorda uttalandena rörande den allmänna hushållningen med statens skogar, äro av följande lydelse:

»1) 1902 års indelningscirkulär, med vars utfärdande styrelsens nuvarande chef och ledamöter icke tagit befattning, innehåller visserligen några bestämmelser av innebörd att föranleda till för låg avverkning. De av dessa, som härvid varit av betydelse, äro likväl genom senare cirkulär av styrelsen upphävida eller ändrade. Tillräckliga bestämmelser i övrigt att förhindra för låg avverkning finnas. Om dessa i vissa fall icke följts, kan detta i och för sig ledsamma förhållande icke läggas cirkuläret till last. Dess föreskrifter hava varit av mycket stort värde för införande av bättre metoder för avverkningens uttagande och skogens förnygring, varför dess betydelse i utvecklingen icke bör underskattas. Kritik av lösryckta delar av cirkuläret kan ej leda till ett rättvist bedömande av detta i dess helhet.

2) 1912—1913 års indelningsföreskrifter hava icke tillkommit utan efter noggrant övervägande. Redan 1907 tillkallade styrelsen vissa personer vid skogsinstitutet och de förberedande skogsskolorna samt skogsförsöksanstalten för diskussion angående nya indelningsbestämmelser. Vid 1910 års sammanträde med samtliga överjägmästare diskuterades åter samma fråga. På grundval av dessa diskussioner upprättades år 1911 inom styrelsen förslag till nya indelningsbestämmelser, vilka sedan remitterades till direktören för skogsinstitutet för att tillika med lärarna i skogsindelnings och skogsmätning däröver avgiva yttrande. Sedan dessa därefter sammanträtt inför styrelsen 1912, avgåvo de utlåtande i ärendet, som i huvudsak lades till grund för styrelsens ifrågavarande föreskrifter. Då diskussion angående tillämpningen av dessa lämpligen icke borde ske, förrän desamma hunnit komma till användning i samtliga distrikt och erfarenhet samt material från taxeringsarbeten enligt dessa föreskrifter förelågo, kunde överläggning därom icke komma till stånd tidigare än vid 1914 års sammanträde med överjägmästarna. Vid detta sammanträde, då även direktören för skogsinstitutet jämte förstnämnda lärare därstädes voro närvarande, genomdiskuterades sagda föreskrifter. Det är styrelsens avsikt att före instundande vår utfärda ett fullständigt skogsindelningscirkulär. Detta har icke kunnat tidigare slutarbetas, på grund av att styrelsen varit i hög grad överhopad med arbeten, som icke kunnat undanskjutas. Beträffande särskilt bestämmelser för avverkningsberäkning har styrelsen tillika ansett önskvärt att till ledning för dem hava tillgång till ett efter de nya grunderna för taxeringen erhållet större material.

3) Styrelsen har haft sin oavlätliga uppmärksamhet riktad på att genom förhöjning av avverkningen uttaga skadad och övermogen skog samt skog, som i beståndsvårdens intresse bort avverkas, samt att såväl i allmänhet som särskilt för detta ändamål få utsyningarna förlagda och utförda på mest ändamålsenliga sätt. Därom vittna — utom de vid chefsinspektionerna förda protokoll — styrelsens därom utfärdade föreskrifter åren 1906 och 1910 samt uttalanden vid fastställandet av skogsindelningsplaner ävensom att styrelsen upptagit dessa frågor till diskussion vid sammanträden med samtliga överjägmästare åren 1911 och 1913. Styrelsen har icke heller någonsin nedsatt de årliga utsyningsförslagen, men väl i många fall höjt dem.

4) Avverkningen har successivt ökats, så att den sedan år 1905 ungefär fördubblats. Med denna fortgående höjning beräknar styrelsen, att om tillräcklig ökning av skogspersonalen erhålles, kunna inom få år komma upp till det årliga avverkningsbelopp, eller 2.5 procent av virkesförrådet, som styrelsen angivit i sitt yttrande över den, uppå föranstaltande av statsrådet och chefen för finansdepartementet för första försvarsberedningen gjorda utredningen angående den framtida avkastningen av statens skogar i Norrland och Dalarna, och skulle alltså den årliga

avverkningsprocenten därefter bliva ungefär dubbelt så stor som den till cirka 1.2 beräknade tillväxtprocenten. Om ock avverkningen i några vissa revir i nedre Norrland, där god konkurrens å virke tidigt inträtt, förr kunnat ökas, gäller detta alls icke Norrland i dess helhet, där större höjning av avverkningarna icke kunnat ske utan nedgång i virkesprisen.

Man må emellertid hysa vilka åsikter som helst angående, huru stor avverkningen bort vara, så har den i allt fall med den hittills varande personalen icke kunnat vidare ökas, om nämligen åren 1912—1914 undantagas. Under sistnämnda år har tillgången å skogstjänstemän efter hand blivit större, men skulle, om ett större antal av dessa använts för utstämplingar, i stället så mycket mindre av de från och med år 1912 påbörjade skogsindelningsarbeten kunnat utföras.

5) I fråga om de av statsrevisorerna besökta kronoparkerna inom Ångermanälvens flodområde, där revisorerna ansett, att de i skogsindelningsplanerna beräknade avverkningsbeloppen äro för låga, synas revisorerna icke hava beaktat, att avverkningarna å dessa parker på grund av styrelsens meddelade allmänna föreskrifter i själva verket varit betydligt större än de i planerna beräknade.

6) Ehuru skogsbestånden i större eller mindre utsträckning å vissa kronoparker, särskilt i nedre Norrland, äro avtynande, så gäller detta ingalunda de norrländska kronoparkerna i allmänhet. Skadad och övermogen skog finnes visserligen i ganska stor utsträckning men allenast i jämförelsevis mindre omfattning i form av hela avtynande bestånd. Därför kan också den skadade och mera övermogna skogen i allmänhet uttagas genom förhuggningar om ock emellanåt föryngringsluckor samtidigt böra upptagas. Sådan skog skulle också i större grad än som skett redan hunnit att tillgodogöras, om avverkningarna tidigare inriktats just därpå. Där dylik skog icke kan avverkas genom förhuggningar, utan i stället trakthuggning måste ske, kan avverkningen icke ökas i vilken grad som helst, enär trakthyggen icke kunna utläggas i obegränsad utsträckning. I bestånd, som icke kunna med korta mellantider genomhuggas, kan icke förekommas att träd torka. I Norrland, där bestånden tidigare icke kunnat gallras, där stora områden av även de äldre bestånden ännu icke hunnit att genomhuggas, där dessa huggningar i allt fall icke kunna återkomma annat än med mer eller mindre långa tidsintervaller och där förut utav den avtorkande skogen endast grövre träd kunnat tillgodogöras, borde alltså nu finnas stora förråd torrskog, om skogsbestånden i stort sett hade sådan benägenhet att torka, som man i vissa tidnings- och tidskriftsartiklar samt i vissa fall även i riksdagen sökt göra gällande. Att detta dock icke är förhållandet, framgår av de sammandrag över hittills, enligt 1912 års cirkulär utförda skogstaxeringar, som hunnit upprättas (Bil. 3 och 4).

7) Gent emot statsrevisorernas anmärkning, att i de av revisorerna besökta reviren så ringa kostnader per hektar av revirens hela skogsmarksareal och i procent av de årliga försäljningsmedlen nedlagts på skogsodling, erinras, att detta i all huvudsak beror därpå, att smärre virkesdimensioner först på senaste åren, i vissa fall först på sista åren och i andra fall ännu icke alls kunnat avsättas. Trakthyggen, där markvårds- och skogsodlingskostnader kunnat utföras, hava därför icke hunnit uppstå till sådan omfattning, att kostnaderna för dylika åtgärder kunnat uppgå till några högre belopp per hektar av revirens mycket stora skogsarealer eller större procent av deras höga skogsmedelssummor. Trakthyggen komma emellertid efter hand att upptaga allt större arealer och i förhållande därtill komma kostnaderna för markvårds- och skogsodlingsåtgärder att springa i höjden. Redan åren

1913 och 1914 visa i detta avseende betydligt höjda siffror. Enligt styrelsens mening är det icke heller riktigt att bedöma skogsskötselns ståndpunkt genom dylika jämförelser. Det är nämligen icke de därför utlagda kostnadernas storlek, som bör bevisa, huruvida dylika åtgärder blivit eftersatta, utan i stället det förhållandet, att trakter finnas, där sådana åtgärder kunnat göras, men icke gjorts. Styrelsen har i riksdagen klandrats för att hava avslagit framställningar om anslag till skogsodling, ehuru styrelsen aldrig, trots den oftast stora svårigheten att få de beviljade anslagen att räcka till alla krav, avslagit sådana framställningar. Ty, att styrelsen till mindre belopp begränsat begärda sådana anslag, då arbetskostnaden eller fröåtgången per hektar eller priset per kilo för fröet uppenbart beräknats för högt, kan icke få tydas såsom ett avslående eller oberättigat avprutande. Styrelsen har tvärtom i många fall tillagt kostnader för sådana åtgärder, där dylika icke varit föreslagna.

Till dikningen av myrar begärda kostnader hava däremot i rätt stor utsträckning måst avslås på grund av bristande anslag. Dock har oftast icke funnits tillräcklig personal för deras utförande.

I likhet med statsrevisorerna anser styrelsen, att inventeringen av skogstillgångarna bör påskyndas så mycket som möjligt. Av brist på personal har likväl denna varken kunnat börjas tidigare eller forceras mera, än som skett. Det hade varit styrelsens mening att till detta ändamål begära högre anslag för innevarande år, än vad som skett, men styrelsen ansåg sig på grund av erhållen föreskrift att för detta år i möjligaste mån begränsa anslagskraven, därför icke böra ifrågasätta högre anslag är för år 1914.

9) I likhet med statsrevisorerna anser även styrelsen, att en noggrannare bokföring över statens skogstillgångar bör uppläggas och fullföljas, men en sådan kan icke komma till stånd, förrän de ännu arbetande kommittéerna avgivit sina betänkanden och särskilda arbetskrafter därför erhållits såväl hos den lokala skogsförvaltningen som hos styrelsen.

14) Då statsrevisorerna även i fråga om skogsskötselns direkta handhavande riktat anmärkningarna mot domänstyrelsen, nödgas styrelsen framhålla, att styrelsen icke kan påtaga sig det ansvar, som uppenbarligen bör påvila den lokala skogsförvaltningen. Då dennas befogenhet i avseende på skogsskötseln är synnerligen stor, trots vad av den norrländska skogsvårdskommittén och även i övrigt blivit i motsatt riktning uttalat, och då det på grund av skogarnas beskaffenhet — särskilt i fråga om Norrland — måste så vara, lärer ock skogsförvaltningens ansvar böra bedömas i förhållande därtill. Därvid måste dock nödig hänsyn fästas vid vad som för skogsförvaltningen varit möjligt åstadkomma med avseende på rådande avsättningsförhållanden och de för stora tjänstgöringsområdena.

15) Då styrelsen efter tillsättandet av den norrländska skogsvårdskommittén år 1907 och senare kommittéer, som ännu äro i verksamhet, ansett sig vara förhindrad att avgiva förslag till sådana ändringar i fråga om styrelsen och den lokala skogsförvaltningens organisation, som äro oundgängligen nödiga, för att en tillfredsställande skötsel av de allmänna skogarna skall kunna införas, har styrelsen måst inskränka sig till mindre partiella organisationsförslag samt att i fråga om skogsskötseln i främsta rummet söka genom efter hand ökade avverkningsbelopp tillgodo-göra skadad och övermogen skog samt skog, som i beståndsvårdens intresse bort

avverkas, ävensom verka för införande av större likformighet i förvaltningen samt tillämpande av bättre affärsmetoder, så långt detta med gällande författningar varit möjligt.

Det synes styrelsen att dess verksamhet bör bedömas med hänsyn till de medel och den makt, som statsmakterna givit styrelsen. Med detta till utgångspunkt skall man finna, att, trots statsmakternas efter hand ökade intresse och offervillighet för skogsväsendet, anslagen alltid varit för små, personalen i skogsstaten svagare avlönad än i andra verk likställd personal samt att personalen alltid varit och fortfarande är för fåtalig. Domänstyrelsens stora svårighet att med den starkt växande arbetsbördan, varav uppgifterna i bil. 21 och 22 torde i viss grad utgöra mätare, kunna med samma personal medhinna allt, torde ligga i öppen dag.»

Vad angår domänstyrelsens i dess berörda utlåtande i övrigt gjorda uttalanden beträffande nu förevarande frågor, tillåter sig utskottet hänvisa till den tryckta revisionsberättelsen sid. 664—796 och 747—785.

Det spörsmål revisorerna här gjort till föremål för särskild uppmärksamhet är av synnerlig betydelse ej blott för de landsändar, där statsskogarna i största utsträckning finnas, utan även för hela vårt land. I skogarna har svenska staten en av sina värdefullaste tillgångar, och på en god förvaltning av dessa beror ej endast storleken av de statsinkomster, som denna tillgång kan lämna i våra dagar, utan ock omfattningen av de värden, vi överlämna åt kommande generationer av svenska statsborgare att utnyttja och omvårda.

Att olika synpunkter och principer kunna göra sig gällande ifråga om ett så viktigt och så svårt område som det, vilket i sig innefattar spörsmålet om bästa sättet för statens skogshushållning, särskilt beträffande norrlandsskogarna, är naturligt, och givetvis tilltror sig utskottet icke att kunna fälla ett avgörande omdöme i alla de tvistefrågor, som i detta avseende vid olika tillfällen framförts till diskussion. Beträffande åter de mera avgränsade delar av frågan om den norrländska skogshushållningen, som upptagits i revisorernas här förevarande framställning, föreligger dels genom deras utredning, dels genom domänstyrelsens förklaring, dels ock i norrländska skogsvårdskommitténs betänkande ett så pass omfattande och klagörande material, att man av detta synes kunna draga åtskilliga bestämda slutsatser. I detta sammanhang vill utskottet särskilt framhålla, att domänstyrelsen — ehuru den delvis givit sin förklaring över statsrevisorernas anmärkningar karaktären av ett detaljerat försvar mot desamma — dock i allt väsentligt i sak omfattar de av revisorerna uttalade önskemål.

Vad först beträffar spörsmålet om en snar *inventering av statens norrländska skogstillgångar*, är domänstyrelsen ense med revisorerna om

Utskottets
yttrande.

nödvändigheten härav. En sådan inventering har redan år 1912 påbörjats inom Umeå distrikt, och domänstyrelsen har sedermera i större eller mindre utsträckning igångsatt liknande arbeten inom de andra norrlandsdistrikten. Beträffande ändamålet med denna inventering råder även i flera avseenden enighet mellan revisorerna och styrelsen. Att genom densamma skall erhållas en så fullständig bild, som med hänsyn till kostnaderna blir möjlig, av virkesförrådets storlek, beskaffenhet, tillväxt och värde, synes vara en samstämmig mening. Beträffande nödvändigheten av en åldersklasstatistik råda däremot i viss mån olika meningar i det att revisorerna ansett en tillförlitlig sådan oundgänglig för en planmässig skogshushållning, medan domänstyrelsen ansett att en uppgift om virkesförrådets fördelning å 20- eller 50-åriga åldersklasser icke vore nödvändig för en sådan skogshushållning i Norrland. Ehuru det givetvis ej saknade sitt intresse att, förutom virkesförrådets fördelning i mogenhetsklasser, ävenledes känna samma förråds verkliga fördelning i åldersklasser, funne sig styrelsen med hänsyn till de ökade kostnaderna för taxeringsarbetet — cirka 38,000 kronor årligen jämte ökade kostnader för innearbetet — ej böra ifrågasätta uppgörandet av en sådan statistik som den av revisorerna förordade.

Utskottet får för sin del ansluta sig till revisorernas i punkt 1 av här ovan återgivna sammanfattning uttalade meningar — detta även i det stycke där domänstyrelsen företräder en något avvikande uppfattning. Ehuru utskottet ingalunda underkänner betydelsen av de av styrelsen framhållna kostnadssynpunkterna mot upprättandet av en åldersstatistik för de norrländska statsskogarna, kan utskottet dock icke i en fråga av så stor ekonomisk omfattning och vikt som den föreliggande finna dessa äga en avgörande betydelse. Även om domänstyrelsen ej tillmäter en sådan statistik samma för skogshushållningen grundläggande betydelse som revisorerna och åtskilliga skogssakkunniga, så finner emellertid även styrelsen statistiken i fråga av intresse, vid vilket förhållande styrelsen icke — därest den på grund av uttalanden från riksdagens sida kan anse betänkligheterna ur ekonomisk synpunkt hävda — lär underlåta att i det nya skogsindelningscirkulär, som styrelsen har för avsikt att i den närmaste tiden utfärda, intaga erforderliga bestämmelser i syfte att även de av revisorerna förordade uppgifterna angående skogarnas fördelning på åldersklasser komma till stånd.

I den av revisorerna under punkt 2 i sammanfattningen här ovan framförda frågan om *avverkningsplanerna* föreligga med hänsyn till den framtida skogshushållningen knappast några olika meningar mellan revisorerna och domänstyrelsen. Den i 1902 års skogsindelningscirkulär

tillämpade normalförrädsformeln såsom en grund för avverkningsplanerna erkännes även av styrelsen såsom otillämplig på norrlandsskogarna med deras långt ifrån normala sammansättning, och det torde därför kunna antagas, att det blivande skogsindelningseirkuläret ej vidare kommer att upptaga denna föråldrade indelningsgrund. Att avverkningen å norrlandsskogarna varit alltför låg med hänsyn till deras abnormt höga förråd av överårig skog, vitsordar ävenledes domänstyrelsen, men den framhåller på samma gång, att en starkare avverkning ej kunnat äga rum med hänsyn till möjligheten att till skäliga priser avsätta virke från en del av statsskogarna. Denna invändning är otvivelaktigt till en viss grad riktig, och, även om man numera vunnit vida bättre avsättningsmöjligheter för avsides liggande skogar än förr, så torde denna domänstyrelsens erinran ej ens för framtiden få lämnas ur sikte. Det blir mången gång vid bestämmande av avverkningen att väga mot varandra de två faktorerna: å ena sidan dyrhetstillväxten om skogen kvarstår i avvaktan på förbättrade avsättningsmöjligheter, å andra förlusten genom virkets försämring samt förhindrandet eller fördröjandet av skogens förnyelse. Av domänstyrelsens förklaring torde man dock kunna draga den slutsatsen, att enligt styrelsens åsikt för framtiden större vikt bör tillmätas den sistnämnda av dessa faktorer än under gångna tider — en uppfattning som utskottet finner väl grundad.

I detta sammanhang vill utskottet ifrågasätta, huruvida icke högre priser å virket från statens skogar skulle uppnås, därest utstämplingarna verkställdes året före försäljningen i stället för, såsom nu, samma år. Därigenom bleve skogsspekulanterna bättre i tillfälle att före auktionerna värdera det virke, som försäljes, varjämte måhända flera spekulanter inställde sig. Med en sådan anordning vunnnes ock, att de norrländska skogsauktionerna, som nu förrättas i oktober månad, medan de finska äga rum i augusti, skulle kunna utsättas till en med hänsyn till konkurrensen gynnsammare tidpunkt än den nuvarande.

Därest man sålunda från domänstyrelsens sida vidtager nödiga åtgärder för att hålla virkespriserna uppe på en skälig nivå, lär man för framtiden ej bliva nödsakad att i samma utsträckning som tidigare av dessa hänsyn uppskjuta avverkningen av överårig skog i Norrland.

I punkt 3 av meranämnda sammanfattning hava revisorerna vidare framhållit, att de under punkterna 1 och 2 angivna undersökningarna och beräkningarna böra bliva grundläggande för en uppdelning av de norrländska skogarna på lämpliga tjänstgöringsområden, ävensom framhållit önskvärdheten av att för varje slag av arbete ej användes dyrbarare *arbetskraft* än som är av behovet påkallad. Domänstyrelsen fram-

håller ock i sin förklaring vid upprepade tillfällen, att bristen på arbetskraft hindrat styrelsen i dess strävanden efter en rationell skogshushållning. Att sistnämnda sakförhållande varit en väsentlig anledning till de brister, som vidlåda statens skogshushållning, lär ej kunna bestridas, och riksdagen har för närvarande under sin prövning ett av Kungl. Maj:t framlagt förslag avseende bland annat upprättandet av ett antal nya revir i Norrland jämte en betydande utökning av antalet tjänstemän och betjänte inom skogsstaten.

Emellertid torde det för vinnande av en bättre sakernas ordning ej vara tillräckligt att ett visst antal nya revir inrättas. Såsom revisorerna antyda, är det av icke mindre vikt att man inom skogshushållningen för de olika arbetsuppgifterna ej använder dyrare arbetskraft än som i varje särskilt fall erfordras. Att missförhållanden i berörda avseenden finnas, är påtagligt. Sålunda lider det intet tvivel, att revirförvaltarnas tid i allt för stor utsträckning tages i anspråk för enklare arbeten i skogen, vilka mycket väl skulle efter jägmästarens anvisning kunna utföras av kronojägare, särskilt sedan dessa genom vunnen erfarenhet och ådagalagd praktisk duglighet visat sig skickade att utföra mera kvalificerade arbetsuppgifter. En annan fråga, som också i detta sammanhang uppställer sig — utan att utskottet på frågans nuvarande ståndpunkt vill göra några bestämda uttalanden — är den, huruvida icke inom statens skogsförvaltning så väl som inom enskildas funnes lämplig användning för s. k. forstmästare.

Slutligen vill utskottet framhålla vikten av att vederbörande skogsstatstjänstemän ej splittra sin tid mellan sina ämbetsuppgifter och arbeten i enskild tjänst på ett sätt, som leder till förfång för statstjänsten. Klagomål hava undantagsvis framkommit mot att en och annan skogsstatstjänsteman oskäligt inskränkt den dagliga arbetstiden i skogen, men har domänstyrelsen, enligt utskottet lämnade upplysningar, med skärpa inskridit mot sådana tendenser, där de kommit till synes. Utskottet tillåter sig framhålla nödvändigheten av att styrelsen med samma omsorg tillser, att skogsstatens tjänstemän ej påtaga sig arbete utom tjänsten i en utsträckning, som länder statstjänsten till skada.

Vad därefter beträffar den av revisorerna i punkt 4 av sammanfattningen påpekade frågan om *skogsbokföringen*, är denna, såsom av domänstyrelsen framhålles, på grund av en tidigare riksdagsskrivelse föremål för utredning av särskilda sakkunniga, och föranleder revisorernas framställning i denna del följaktligen ej nu något uttalande från utskottets sida.

Till slut hava revisorerna med styrka framhållit nödvändigheten av att betydligt större belopp för *föryngring och markvård* än som nu utgå, komma till användning och att arbetena för nämnda ändamål således i vidgad omfattning bedrivs. Domänstyrelsens förklaring giver ock vid handen, att arbeten av denna art inom de allra närmaste åren komma att krävas i långt större utsträckning än hittills. I denna uppfattning instämmer ock utskottet. Så länge oerhörda vidder av sterila, bortdöende eller försumpade skogar finnas å våra kronoparker, är det en plikt för en generation som vår, vilken njuter avkastningen av genom århundraden hopsparade ofantliga skogskapital, att nedlägga åtminstone en någorlunda skälig andel av skogsinkomsterna på arbeten, som gå ut på att trygga kommande släktens utkomstmöjligheter. Förvisso kan ett arbete i denna riktning påräkna de svenska statsmakternas intresserade understöd.

Då det till slut för utskottet gällt att överväga, vilka omedelbara åtgärder, som böra företagas i anledning av revisorernas förevarande framställning, har utskottet måst taga hänsyn till följande omständigheter. Angående flera av de spörsmål, som revisorerna upptagit, endera föreligga eller pågå utredningar. Sålunda äro åtskilliga frågor angående skogshushållningen berörda i norrländska skogsvårdskommitténs betänkande, varjämte frågan om skogsbokföringen, såsom förut påpekats, är föremål för särskild utredning. Av domänstyrelsens förklaringar — ävensom i än högre grad genom de upplysningar, som av representanter för styrelsen lämnats utskottet — framgår därjämte, att styrelsen även utan särskilda åtgärder från riksdagens sida är betänkt på att i allt väsentligt ställa sig till efterrättelse de önskemål, som utskottet ovan uttalat. Vid sådant förhållande har utskottet ansett sig böra inskränka sin framställning i anledning av revisorernas anmärkningar i nu förevarande del till att omfatta dels frågan om innehållet i det blivande skogsindelningscirkuläret, dels ock frågan om åtgärder till förekommande av användandet av överkvalificerad arbetskraft inom skogsförvaltningen.

Med hänvisning till det ovan anförda får utskottet alltså hemställa,

att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t
anhålla

dels att Kungl. Maj:t ville meddela domänstyrelsen föreskrift därom, att de av utskottet ovan angivna önskemål beträffande inventering av och avverkningsplaner för de norrländska statsskogarna vid ut-

färdandet av ett nytt skogsindelningsskirkulär måtte bli beaktade,

dels ock att Kungl. Maj:t täcktes efter verkställd utredning taga under öfvervägande, vilka åtgärder, som må befinnas erforderliga för att inom statens skogsförvaltning ej dyrbarare arbetskraft må komma till användning än som med hänsyn till arbetets beskaffenhet är av behovet påkallad, ävensom för riksdagen framlägga de förslag eller i annan ordning vidtaga de åtgärder, vartill detta öfvervägande må kunna föranleda.

§ 9.

(Rev. ber. pag. 562 - 564; utl. pag. 730, 744 och 745.)

*Kronoöver-
loppsmarker-
nas öfverfö-
rande till
kronoparker.*

Rörande kronoöverloppsmarkerna hava revisorerna i § 2 av sin berättelse angående domänstyrelsen anført följande:

»Enligt domänstyrelsens berättelse för år 1912 — den senaste som vid tidpunkten för revisionens avslutande varit i tryck tillgänglig — uppgick kronoparkernas ytvidd vid 1912 års slut till 4,659,375.94 har. Kronoöverloppsmarkernas areal utgjorde vid samma års slut 1,204,050.52 har, vartill emellertid anmärktes, att enligt kungl. brev den 24 november 1911 inom Gellivare socken överloppsmarker till en areal av 59,254.15 har blifvit öfverförda till kronoparker, till vilken arealförändring emellertid vid berättelsens avgivande hänsyn ej tagits, då erforderliga kartor och handlingar vid samma tid ej inkommit till styrelsen.

Kronoöverloppsmarkerna omfatta sålunda en ytvidd, som i runt tal uppgår till icke mindre än fjärdedelen av alla kronoparkernas sammanlagda areal.

Kronoöverloppsmarkerna förekomma allenast i de två nordligaste länen och inom dessa så gott som uteslutande i lappmarken. Fördelningen på de olika överjägmästaredistrikten var vid 1912 års slut följande:

Luleå	distrikt	754,996.50 har
Skellefteå	»	342,558.96 »
Umeå	»	106,495.06 »

Inom Umeå distrikt kommo icke mindre än 106,480.06 har på Sorsele revir, det nordligaste inom distriktet.

Under de förut omnämnda resor, som revisorerna företagit i övre Norrland, hava revisorerna även kommit att ägna sin uppmärksamhet åt den ställning, som kronoöverloppsmarkerna intaga med hänsyn till skogsvården. Den största kronoöverloppsmarken inom Sorsele revir, nämligen Abmobergets kronoöverloppsmark med en areal av c:a 80,000 har, besöktes av den ena avdelningen, vilken även företog vandringar genom vissa delar av området. Revisorerna hava vidare tagit del av en utförligare beskrivning över så väl denna kronoöverloppsmark som ock de båda andra överloppsmarkerna inom samma revir, nämligen nr 1 Dockmyran och nr 4 Blajken, vilka beskrivningar förekomma i ett av lantbruksingenjören Henning Wikström och extra jägmästaren Gunno Kinnman i maj 1913 på uppdrag av Kungl. Maj:ts befallningshavande i Västerbottens län utarbetat betänkande beträffande dispositionen av dessa överloppsmarker.

Av vad revisorerna vid sin resa iakttagit så väl som ock av förut omnämnda beskrivningar hava revisorerna kommit till den uppfattningen, att ur skogsvårdens synpunkt synnerligen stora betänkligheter måste resa sig mot ett fortsatt bibehållande av dessa stora områden såsom kronoöverloppsmarker. Medan för kronoparkerna gälla föreskrifterna i 1 § av förordningen angående hushållningen med de allmänna skogarna i riket den 26 januari 1894, att kronoparkerna skola »behandlas efter sådana på vetenskapliga regler grundade, för olika ortförhållanden lämpade hushållningsplaner, som avse skogens framtida bestånd och högsta avkastning», äro kronoöverloppsmarkerna allenast underkastade de allmänna bestämmelserna i samma förordnings 58 §, att vid utsyning skogen ej må hårdare anlitas, än med dess bestånd i framtiden är förenligt. Hushållningsplaner — det första villkoret för en ordnad skogsvård — förekomma sålunda ej beträffande kronoöverloppsmarkerna. Om någon efter system genomförd avverkning, återväxt eller vård kan det följaktligen ej bliva tal. Till stor del äro de överlämnade åt förfall och vanvård. Av vederbörande skogsstatstjänstemän påpekades ock vid revisorernas besök önskvärdheten av att dessa stora skogsområden överföras till kronoparker och därmed till en ordnad skogsvård.

Att detta icke i större utsträckning, än som skett, kommit att äga rum, synes delvis hava berott på vederbörande länsstyrelser, vilka ur kolonisationssynpunkt önskat bibehålla kronoöverloppsmarkerna eller delar av desamma odisponerade. Att så varit förhållandet beträffande de tre överloppsmarkerna inom Sorsele revir torde framgå av det förut omnämnda av lantbruksingenjören Wikström och extra jägmästaren Kinnman avgivna betänkande, vilket tillkommit som resultat

av en utredning »varest och till vilken omfattning inom kronoöverloppsmarkerna nr 1, 4 och 6 i Sorsele socken av Västerbottens län finnas områden, som med tillhjälp från angränsande, till överloppsmarkerna hörande skogsmark av nödig husbehovsskog kunna med avseende å tillgång på till odling tjänlig mark anses lämpliga att användas till nybyggen eller egna hem». Betänkandet utmynnar i ett förslag att den å överloppsmarken Abmoberget belägna Galgatmyren efter utdikning upplåtes till egna hem, att vissa lägenheter å samma överloppsmark utläggas till nybyggen, att återstoden av överloppsmarken med undantag av block VIII överföres till kronopark, medan hela de båda överloppsmarkerna nr 1 Dockmyran och 4 Blajken samt block VIII av Abmoberget skulle upplåtas till nybyggesanläggningar och fortfarande bibehållas såsom överloppsmark.

Utan att ingå på ett bedömande av lämpligheten av detta förslag vilja revisorerna framhålla vikten av att åtgärder i allmänhet vidtagas för att kronoöverloppsmarkernas vidsträckta skogsarealer snarast möjligt måtte komma in under en ordnad skogsvård, vilket lämpligen kan ske genom deras överförande till kronoparker.

Att åsidosättande av kolonisationspunkterna genom en sådan åtgärd icke behöver befaras, visas bäst av erfarenheterna från närgränsande revir inom Västerbottens län, där å kronoparkerna vida mera omfattande kolonisationsarbeten bedrivits än å överloppsmarkerna inom Sorsele socken. 1914 års senare riksdag har i skrivelse till Kungl. Maj:t anhållit om utredning angående det norrländska kolonisationsproblemet i hela dess vidd, därvid bland annat en av uppgifterna skulle vara att söka nya upplåtelseformer i stället för de numera faktiskt upphörda nybyggesupplåtelseerna. Därest på grund av denna skrivelse framdeles ett mera systematiskt kolonisationsarbete skulle komma till stånd, torde det även ur denna synpunkt vara önskvärt, att kronoöverloppsmarkerna ej förbliva i sitt nuvarande tillstånd.»

I den vid sitt ovanberörda utlåtande fogade sammanfattningen har domänstyrelsen sagt sig dela revisorernas mening däruti, att kronoöverloppsmarkerna fortast möjligt böra överföras till kronoparker, samt framhållit, att den omständigheten, att så icke skett i större utsträckning än hittills varit fallet, likväl icke berodde på styrelsen. Beträffande kronoöverloppsmarkerna har styrelsen i sitt utlåtande i övrigt anfört följande:

»Uti vad riksdagens revisorer anfört angående lämpligheten av att kronoöverloppsmarkerna i allmänhet så fort ske kan överföras till kronoparker, får domänstyrelsen i underdånighet instämma. Styrelsen tillåter sig rörande denna fråga erinra om styrelsens skrivelse den 30 augusti 1910 med förslag om överförande till

kronoparker av bland annat de av revisorerna särskilt omnämnda överloppsmarkerna Abmobreget, Dockmyran och Blajken i Sorsele socken, samt Eders Kungl. Maj:ts i anledning därav den 14 mars 1911 meddelade nådiga brev, varuti Eders Kungl. Maj:t fann gott förordna att till kronoparker skulle avsättas samtliga de av domänstyrelsen föreslagna överloppsmarkerna förutom nyssnämnda inom Sorsele socken belägna. Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande i Västerbottens län hade nämligen hemställt att med frågan om sistnämnda markers överförande till kronoparker måtte få anstå i och för utredning genom Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande rörande lämpligheten av desammas upplåtande till nybyggen eller egna hem.

Domänstyrelsen har icke kännedom om det av statsrevisorerna omnämnda förslag till kolonisation av viss del av kronoöverloppsmarken Abmoberget, vilket genom Eders Kungl. Maj:ts befallningshavandes försorg jämlikt nyssnämnda nådiga brev den 24 mars 1911 lärt hava utarbetats.»

Revisorernas uppfattning rörande lämpligheten av kronoöverloppsmarkernas överförande till kronoparker har, som synes, vunnit instämmande från domänstyrelsens sida. Då kronoöverloppsmarkerna icke äro underkastade någon ordnad skogsvård i egentlig mening, i det hushållningsplaner för dem ej äro uppgjorda, bör givetvis uppmärksamheten riktas på åtgärder i syfte att förhindra deras överlämnande åt förfall och vanvård. Det ändamål, vartill kronoöverloppsmarkerna i denna deras egenskap huvudsakligen bibehållits, nämligen tillgodoseendet av vissa kolonisationsintressen, torde i en framtid, då hela det norrländska kolonisationsproblemet når sin slutliga lösning, förlora sitt berättigande. Då sålunda från skogsvårdens synpunkt betänkligheter måste yppa sig mot ett fortsatt bibehållande av kronoöverloppsmarkerna i denna deras egenskap, får utskottet, som visserligen icke förbisett att i enstaka undantagsfall särskilda omständigheter kunna resa vissa hinder mot en åtgärd av förevarande art, hemställa,

*Utskottets
yttrande.*

att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t an-
hålla, det täcktes Kungl. Maj:t vidtaga erforderliga
åtgärder i syfte att kronoöverloppsmarkerna i allmänhet
snarast möjligt må överföras till kronoparker.

§ 10.

(Rev. ber. pag. 564—565; utl. pag. 730—732 och 745.)

*Inlösning av
ströängar.*

I § 3 av sin berättelse angående domänstyrelsen hava revisorerna yttrat sig ifråga om inlösen av ströängar och därvid anfört följande:

»1909 års riksdag medgav på därom av Kungl. Maj:t gjord framställning, att köpeskillingarna ej mindre för de kronoegendomar samt till inköpta skogsegendomar hörande områden, rörande vilkas försäljning beslut jämlikt kungl. breven den 18 maj 1888, den 29 maj 1891 och den 23 maj 1902 av Kungl. Maj:t komme att fattas under tiden från och med 1910 års början till och med utgången av år 1912, än även för sådana områden och lägenheter, till vilkas försäljning från de under domänstyrelsens förvaltning ställda, staten tillhöriga skogsegendomar eller utarrenderade jordbruksegendomar riksdagen under sistnämnda tid på därom särskilt gjorda framställningar kunde lämna tillstånd, finge av Kungl. Maj:t disponeras för inköp av skogsbärande eller till skogsbörd tjänlig mark ävensom till inlösen av ströängar å kronoparkerna i Norrland och Dalarna.

I enlighet med därom av Kungl. Maj:t avlåten framställning har vidare 1912 års riksdag medgivit, att Kungl. Maj:t må från och med den 1 januari 1913 tills vidare, intill dess annorlunda kan varda bestämt, för markförvärv av enahanda slag disponera de såsom tillgång å statens domäners fond redovisade kontanta medel, varjämte riksdagen 1911 och 1912 för samma ändamål anvisat särskilda anslag, nämligen för år 1912 500,000 kronor och för år 1913 800,000 kronor.

De skäl, som vid 1909 års riksdag först anfördes för att staten borde söka förvärva å kronoparkerna belägna ströängar — vilka med stigande jordkultur blivit alltmera värdelösa för sina innehavare — voro, dels att ströängarna, till följd därav, att de för sina innehavare endast hade värde i egenskap av gräsbärande mark samt att deras förmåga att bära gräs minskades genom utdikning, lade hinder i vägen för behövligen avdikningar av kronoparkerna, dels ock att det förhållandet, att ströängarna disponerades av enskilda, vore till olägenhet för kolonisationen å kronoskogarna.

Under sina resor i övre Norrland hava revisorerna upprepade gånger haft tillfälle att iakttaga, vilka synnerliga olägenheter dessa ströängar bereda ur skogskulturens synpunkt. Nödvändiga avdikningar

av försumpade marker hindras mångenstädes av ströängar, i andra fall medföra de väsentligt fördyrade avdikningskostnader. Att ett fortsatt bibehållande av dessa ströängar under enskildas disposition ävenledes innebär ett avsevärt hinder för kolonisationsarbetet, synes ock av gjorda iakttagelser uppenbart.

Vid sådant förhållande hava revisorerna funnit det anmärkningsvärt, att inlösen av ströängar hittills förekommit i mycket ringa utsträckning. På grund av kungl. brev den 4 februari 1910 har visserligen för inlösen av så kallade myrslogar inom Hamra kronopark i Gävleborgs län utbetalts ett belopp av 37,969 kronor 99 öre, men därutöver har under åren 1910—1913 icke någon ströängsinlösen ägt rum.»

I den vid sitt ovanberörda utlåtande fogade sammanfattningen har domänstyrelsen i ifrågavarande hänseende anfört följande:

»Med avseende på statsrevisorernas anmärkning angående det ringa förvärv av ströängar, som hittills skett, får styrelsen meddela, att en del sådana förvärv äro under utredning eller efter utredning beroende på annan myndighets åtgärd. Ströängar hava likväl under senare åren endast i ringa omfattning hembjudits kronan, vilket torde vara beroende på svårigheten för hemmansägarna att frigöra dem från å hemmanen vilande inteckningar. Vissa domare hava ock uppställt svårigheter för erhållande av lagfart å sådana köp. Ett ej ringa antal hembud hava gjorts till så höga pris, att styrelsen ej därå kunnat reflektera.»

Och i sitt utlåtande har domänstyrelsen i förevarande fråga anfört:

»Sedan riksdagens revisorer erinrat, att de medel, som riksdagen ställt till Eders Kungl. Maj:ts disposition för inköp av skogbärande eller till skogsvård tjänlig mark, även finge jämlikt riksdagens beslut användas till inlösen av ströängar å kronoparkerna i Norrland och Dalarna, hava de uttalat, att de funnit det anmärkningsvärt, att inlösen av ströängar hittills förekommit i mycket ringa utsträckning. Förutom inlösen på grund av nådigt brev den 4 februari 1910 av vissa s. k. myrslogar inom Hamra kronopark i Gävleborgs län, hade under åren 1910—1913 någon inlösen av ströängar icke ägt rum. I anledning härav får styrelsen meddela följande.

Där för skogsväsendet anses vara av gagn, att vissa ströängar till statsverket inlöstes, har i allmänhet vederbörande innehavare uppställt sådana oskäliga köpevillkor, att styrelsen i allmänhet ansett sig icke kunna tillstyrka dylik lösning. Sålunda inkom jägmästaren i norra Lycksele för några år sedan med preliminärt upprättade köpekontrakt i fråga om försäljning till kronan av ett större antal sådana ängar å revirets kronoparker. Då emellertid det fordrade priset i medeltal uppgick till ej mindre än 70 kronor per har, ehuru ängarna i allmänhet vore avlägset belägna från stamhemmanen och i regeln icke brukades av innehavarne, ansåg styrelsen ej skäl underställa de upprättade kontrakten Eders Kungl. Maj:ts nädiga prövning.

I annat fall hava vissa hemmansägare i Stensele socken hos domänstyrelsen gjort framställning om att staten skulle inlösa deras innehavande hemman åtföljande ströängar, och har styrelsen i anledning därav uppdragit åt vederbörande jägmästare att i samband med andra tjänsteförrättningar söka träffa skäligen preliminära överenskommelser med hemmansägarna om förvärv av dylika ängar, där sådant ansåges önskvärt med hänsyn till antingen avdikning av försumpad mark eller upplåtande av områdena för odling.

I vissa fall har emellertid efter skäligen överenskommelser med hemmansägarna inlösen av ströängar efter Eders Kungl. Maj:ts nådiga beslut ägt rum, dock på grund av nådiga brev före år 1910, under det att i andra fall, där Eders Kungl. Maj:ts genom särskilt nådigt beslut medgivit överlåtelse å kronan av ströäng, sådan överlåtelse ändock icke kommit till stånd. Sålunda godkände Eders Kungl. Maj:ts genom nådigt brev den 6 maj 1910 träffade överenskommelser angående överlåtande på kronan av två ströängar, bågge i Lycksele socken, och erhöll i nämnda brev Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande i Västerbottens län uppdrag vidtaga åtgärder för befastande genom vederbörliga lagfarter av äganderätten till desamma. Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande har emellertid meddelat domänstyrelsen att, då hinder mött att för kronans räkning erhålla berörda lagfarter, Eders Kungl. Maj:ts befallningshavande till kammarkollegium överlämnat ärendena tillhörande samtliga handlingar för den åtgärd detta ämbetsverk kunde anse erforderlig. Likaledes i annat fall har hinder mött för kronan att erhålla lagfart å sådana till kronan överlätna ängar, enär de jämte stamhemmanen varit besvärade av in-teckningar, från vilka hemmansägaren icke förmått befria ängarna.

Styrelsen får ock meddela att, sedan år 1913 vederbörande överjägmästare till styrelsen gjort en framställning om inlösen av samtliga ströängar å Älvdalens kronopark i Dalarna, styrelsen uppdragit åt vederbörande kronolänsman att i vederbörlig ordning företaga värdering av desamma. Nödig utredning och förslag i detta ärende har dock ännu icke inkommit till styrelsen.»

*Utskottets
yttrande.*

Det av revisorerna påpekade förhållandet, att inlösen av ströängar hittills förekommit i mycket ringa utsträckning, har icke jävats av domänstyrelsen; och har utskottet, som funnit önskligt, att åtgärder kunde vidtagas i syfte att de av domänstyrelsen åberopade hindren för förvärv av dylika ängar måtte kunna undanröjas, endast velat vad sålunda förekommit för riksdagen

omförmäla.

§ 11.

Vad i övrigt blivit av revisorerna anmält och erinrat, har utskottet funnit dels hava medfört åsyftad rättelse, dels vara av vederbörandes utlåtande nöjaktigt förklarat, dels ej vara av den vikt, att oaktat förklaringen ej varit fullt tillfredsställande, någon riksdagens åtgärd bort

av förhållandena föranledas, dels slutligen icke hava varit av beskaffenhet att från utskottets sida påkalla något yttrande; vilket utskottet skolat för riksdagen

anmäla.

Stockholm den 27 april 1915.

På statsutskottets vägnar:

CARL SWARTZ.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:
från första kammaren: herrar *C. J. G. Swartz, S. H. Kvarnzelius, O. Jonsson, O. M. Strömberg, H. F. Lamm, H. H. K. Ericson, G. M. H. Ekelund, J. Nilsson, A. Pers, I. E. G. Svensson, F. Berglund* och *C. I. Asplund* samt
från andra kammaren: herrar *A. Ekman, H. Andersson* i Skivarp, *K. V. Rydén* i Malmö, *C. Persson* i Stallerhult, *J. B. Eriksson* i Grängesberg, *N. A. Nilsson* i Kabbarp, *A. Wiklund, J. Ström, A. Anderson* i Råstock, *J. Olofsson* i Digernäs, *H. Lemke* och *K. O. Strid*.

Uppgift å de under nedanstående år inom de tre nordligaste överjägmästaredistrikten utstämplade till de poster, som på grund av för låga anbud icke kunnat

År	L u l e å d i s t r i k t								S k e l l e f t e å d i s t r i k t							
	1		2		3		4		1		2		3		4	
	Å auktion		Å auktion		Rest oförsålt		Rest oförsålt		Å auktion		Å auktion		Rest oförsålt		Rest oförsålt	
	utbudna	och sedermera under samma år efter infortrade anbud försålda	utbudna	och sedermera under samma år efter infortrade anbud försålda	vid årets utgång	vid årets utgång	vid nästkommande höstauction sedan därförut under året vissa poster sålts	vid nästkommande höstauction sedan därförut under året vissa poster sålts	utbudna	och sedermera under samma år efter infortrade anbud försålda	utbudna	och sedermera under samma år efter infortrade anbud försålda	vid årets utgång	vid årets utgång	vid nästkommande höstauction sedan därförut under året vissa poster sålts	vid nästkommande höstauction sedan därförut under året vissa poster sålts
	Antal försäljningsposter	Summa träd	Antal poster	Summa träd	Antal poster	Summa träd	Antal poster	Summa träd	Antal poster	Summa träd	Antal poster	Summa träd	Antal poster	Summa träd	Antal poster	Summa träd
1905	91	373,858	91	373,858	—	—	—	—	151	406,200	131	381,385	20	24,815	4	209
1906	97	364,069	93	350,439	4	13,630	4	13,630	134	392,187	128	383,515	6	8,672	5	3,672
1907	92	335,941	87	304,451	5	31,490	4	27,990	176	492,883	148	416,570	28	76,313	25	67,376
1908	90	336,589	53	177,928	37	158,661	24	111,438	153	604,615	81	301,844	72	302,771	40	147,919
1909	106	473,506	49	199,183	57	274,323	31	164,580	167	736,174	76	318,454	91	417,720	61	229,143
1910	129	623,651	118	571,102	11	52,549	10	47,897	164	771,575	140	667,292	24	104,283	23	99,047
1911	120	532,747	109	471,064	11	61,683	11	61,683	129	704,532	120	660,956	9	43,576	8	38,531
1912	115	544,964	101	458,568	14	86,396	14	86,396	126	764,968	119	734,676	7	30,292	5	21,247
1913	122	697,512	114	649,526	8	47,986	8	47,986	127	774,654	118	722,631	9	52,023	9	52,023
1914	129	727,143	110	598,999	19	128,144	18	123,480	156	1,068,969	150	1,031,142	6	37,827	6	37,827
Summa	1,091	5,009,980	925	4,155,118	166	854,862	124	685,080	1,483	6,716,757	1,211	5,618,465	272	1,098,292	186	696,994

Bilaga (till § 8).

försäljning å auktion inför vederbörande Konungens befallningshavande uthjudda virkesposter ävensom
försäljas förrän å höstauction ett eller annat år senare.

1								2							
Umeå distrikt								Summa							
Å auktion uthjudda		Å auktion och sedermera under samma år efter infordrade anbud försålda		Rest oförsålt vid årets utgång		Rest oförsålt vid nästkommande höst- auktion sedan därförut un- der året vissa poster sålts		Å auktion uthjudda		Å auktion och sedermera under samma år efter infordrade anbud försålda		Rest oförsålt vid årets utgång		Rest oförsålt vid nästkommande höst- auktion sedan därförut un- der året vissa poster sålts	
Antal pos- ter	Summa träd	Antal pos- ter	Summa träd	Antal pos- ter	Summa träd	Antal pos- ter	Summa träd	Antal pos- ter	Summa träd	Antal pos- ter	Summa träd	Antal pos- ter	Summa träd	Antal pos- ter	Summa träd
170	446,774	155	413,081	15	33,693	3	4,017	412	1,226,832	377	1,168,324	35	58,508	7	4,226
156	401,007	151	385,692	5	15,315	3	8,761	387	1,157,263	372	1,119,646	15	37,617	12	26,063
180	615,014	138	486,375	42	128,639	29	90,838	448	1,443,838	373	1,207,396	75	236,442	58	186,204
184	805,414	153	703,690	31	101,724	15	59,548	427	1,746,618	287	1,183,462	140	563,156	79	318,905
154	767,774	113	554,631	41	213,143	25	116,868	427	1,977,454	238	1,072,268	189	905,186	117	510,591
159	847,784	142	722,749	17	125,035	13	99,725	452	2,243,010	400	1,961,143	52	281,867	46	246,669
161	858,106	116	648,322	45	209,784	24	108,298	410	2,095,385	345	1,780,343	65	315,043	43	208,512
198	978,337	177	869,186	21	109,151	12	43,557	439	2,288,269	397	2,062,430	42	225,839	31	151,200
222	1,073,947	214	1,027,713	8	46,234	8	46,234	471	2,546,113	446	2,399,870	25	146,243	25	146,243
218	1,222,230	190	1,103,034	28	119,196	25	91,288	503	3,018,342	450	2,733,175	53	285,167	49	252,595
1,802	8,016,387	1,549	6,914,473	253	1,101,914	157	669,134	4,376	19,743,124	3,685	16,688,056	691	3,055,068	467	2,051,208